

Naša 39odovinska obletnica

22. julija je poteklo enajst let, odkar se je naš narod dokončno naveličal hlapčevati raznim izkoriščevalskim režimom in imperialističnim sosedom. Kot en mož so se dvignili jugoslovanski narodi, iztrgali okupatorju orožje iz rok in ga pregnali iz naše zemlje. Bajka o hlapčevski slogi naših narodov se je razblinila v nič in naši nasprotniki so morali plačati z visoko ceno spoznanje, da jugoslovanski narodi niso pritisnjeni ob tla, nasprotno, da so še krepki in enotni in da je prihodnost njihova.

Težki so bili časi l. 1941. Slovenija je bila pregažena, trije okupatorji so si delili njeno zemljo in njena bogastva. Pred okupatorjem je klonilo vse, kar je bilo gnilega na našem narodnem telesu, udinjalo se je v njegovo službo in si hotelo za ceno izdajstva obdržati svoje pozicije. Udanostni izrazi v imenu sloven. naroda so kar deževali v Rim in Berlin, toda 22. julij 1941 je dokazal, da slovenskega naroda ne predstavljajo samozvani voditelji iz stare Jugoslavije, da je slovenski narod v jedru zdrav in da zaupa le tistim voditeljem, ki ga bodo združili in enotnega povedli v svobodo. Ta voditelj pa je bila Komunistična partija Jugoslavije, ki je že pred vojno predvidevala razvoj dogodkov v svetu, zbirala in vzgajala progresivne sile in jih končno ob danem trenutku povedla v boj proti okupatorju. Začetek oboroženega odpora naših narodov pomeni pa tudi začetek najrevolucionarnejšega vzpona vsega našega ljudstva. Borba proti okupatorju, istočasna borba proti domačim izdajalcem in upostavljanje ljudske oblasti na osvobojenem ozemlju so najznačilnejše faze naporov, ki so jih tedaj prenašali naši narodi za svojo boljšo bodočnost. Tudi v Sloveniji so zapokale puške, upor se je razširil preko krivičnih meja in od Svinjske planine na Koroškem pa do furlanske nižine so slovenski partizani zažgali baklo upora proti vsem krivicam in nasiljem, ki jih je moral do tedaj pretrpeti slovenski narod. Na Triglavu, simbolu naše borbe, je zavihrala slovenska zastava in oznanjala, da naši naporji niso bili zastonj, da se bliža svoboda in boljše življenje za delovne ljudi naše države.

Od tedaj je poteklo že 11 let. Rezultati naših borb in prizadevanj pa so iz dneva v dan bolj vidni. Postali smo močni in enotni, imamo svojo Jugoslovansko ljudsko armado, ki budno čuva našo svobodo, v miru gradimo socializem in ponosno odbijamo vse napade, ki jih usmerja proti naši mladi državi informbirojevska lažna propaganda in vsi tisti, ki jim ne gre v račun, da smo postali iz naroda hlapcev, narod junakov.

Naša velika dolžnost je torej, da se ob spominu na vso to že prehojeno pot, ob spominu na velike žrtve naših narodov še bolj potrudimo, da bomo čimprej ustvarili resnično socialistično državo, da bo vsakoletno praznovanje 22. julija dan novih zmag na naši poti v boljšo bodočnost.

OB ŠTIRIDESETLETNICI GORSKE REŠEVALNE SLUŽBE

(Konec)

nkraj Velega polja so prav takrat delavci gradili novo lovsko kočo. Bilo jih je šest. Ker sem imel takrat še močnejši glas kakor danes, sem jim kar brezžično brzojavil, da leži v koči fant, ki ga bo treba prenesti v Srednjo vas, pa se ni nihče zmenil za ta moj SOS. Zato sem udaril na drugo struno. »Vsak nosač dobi 30 kron« je zletelo iz mojih ust v »brezkončni eter«. Čez dober četrt ure je bila »reševalna ekspedicija« že pri koči in Lergetporer še isti večer doma. »Reševalci« so se pozneje pohvalili, češ »ramena smo sicer imeli krvava, »šiht« je bil pa dober.« Zaslužili so v nekaj urah več kakor sicer ves teden.

Od ustanovitve SPD do izbruha prve svetovne vojne je našlo smrt pri planinskem udejstvovanju samo 10 planincev. Od teh bi se niti ena nesreča ne bi bila preprečila in četudi bi SPD takoj na dan ustanovitve pričelo z reševalnimi postajami. Zato se ne sme društvu zameriti, da skoraj 20 let za odvrnitev nesreč ni nič storilo.

Prva smrtna nesreča se je pripetila po vojni l. 1920 na snežišču pod Brano, na katerem je dne 20. junija zdrknil medicinec Valter Josek iz Celja. Obut je bil namreč v salonske (!) čevlje. Ustavila ga je iz snega štrleča skala. Pri tem je dobil tako hude poškodbe na glavi, da je med prenosom v Logarsko dolino, ki ga je bil oskrbel po nključju na Okrešlju navzoči načelnik Savinjske podružnice Franc Kocbek, umrl. Tudi v naslednjem letu se je zgodila samo ena smrtna nesreča. Dan pred obletnico Josekove smrti sta hotela dijaka Karel Tauszer in V. Kajzelj preplezati strmo steno Turske gore nad Turškim žlebom. Tauszer je bil navezan čez pas, Kajzelj je pa vrv držal prosto v rokah. Zato ni bilo čudno, da mu je ušla iz rok, ko je njegov tovariš padel v prepad. Vodnik SPD ga je našel nekaj dni pozneje mrtvega z razbito glavo v steni nekoliko nad Turškim žlebom, od koder ga je spravil na Okrešelj.

Čez teden dni sta dva dijaka plezala čez Hudi prask na Mrzlo goro. Enemu se je utrgala skala in je dobil pri padcu hude notranje poškodbe. Poročevalec je poročilu pristavil tale opomin: »Mladina, odobrujemo tvojo navdušenost in ljubezen do planin, a nujno ti priporočamo mnogo več opreznosti. Lepo in častno je dati življenje za domovino, a škoda je, ga vreči preč tam, kjer nič ne koristi človeštvu, škoduje pa domačim in ugledu planinstva. (Planinski Vestnik«, 1921, str. 112.)

V istem letu se je v Ljubljani ustanovil turistovski klub »Skala«. V njem se je zbirala mladina, ki se ni zadovoljila z nadelanimi in zaznamovanimi potmi, marveč si jih je hotela sama utirati.

Namen »Skale« je bila gojitev »strme turistike«. Pospeševala je zlasti med mladino plezalstvo in število plezalcev se je vedno bolj množilo, z njimi pa tudi nezgode. Zato je ustanovilo SPD »reševalni odsek«. Na strani 63 »Pl. Vestnika«, XXIII, beremo: »Iz članov Osrednjega odbora SPD se je sestavil reševalni odsek, ki ima na razpolago vse potrebno orodje za slučaje nesreč in nezgod: nosilnico, vrvi, lekarniški ročni kovček s potrebščinami za prvo pomoč itd. V vseh važnih gorskih krajih se določijo domačini, ki bodo vsak čas pripravljeni sodelovati pri rešilnih ekspedicijah. — Odbor SPD opozarja javnost, da je vsako nesrečo oz. nezgodo javiti ustno, telefonično ali brzojavno na pisarno SPD v Ljubljani, Kralja Petra trg ali pa na bližnjo podružnico SPD, ki po potrebi obvesti Osrednji odbor.« Nekaj let pozneje se je poživila reševalna postaja v Kranjski gori, na novo pa ustanovili v Kamniku in Mojstrani. Vse so bile dobro preskrbljene s sanitetnim materialom. Na teh postajah so se iz vodnikov in dobrih planincev sestavili reševalni oddelki, ki so morali skoraj vsako leto redno stopiti v akcijo, kajti samo v tretjem desetletju tega stoletja je bilo 25 nezgod, ki so zahtevale smrtne žrtve.

V letu 1931 je dr. Tomiňšek odložil predsedniško mesto SPD in vodstvo društva so prevzeli »Skalaši«. Takrat je v Osrednjem odboru zavel svež veter. Odseki, katerim se je Tomiňšek upiral, so začeli lezti iz tal kakor gobe po dežju. Med njimi je bil ustanovljen tudi plezalni odsek. Tako je sedaj SPD v lepi slogi s »Skalo« začelo gojiti »planinskega plazilca« (homo alpinus reptans). Po vsem tem ni bilo čudno, da so smrtne nesreče dosegle v četrtem desetletju do izbruha vojne število 70. S tem nočem nikomur delati očitkov. Toda dejstvo, kateremu ne more nihče oporekati, je, da bi bile planinske nezgode minimalne, če bi se planinci držali nadelanih potov. S tem pa ni rečeno, da bi se jih morali držati.

Vedno naraščajoče nesreče so zahtevale seveda od reševalnega odseka SPD intenzivnejšega dela. Že v letu 1932 je v tem oziru SPD veliko storilo. Leta 1932 je bil dr. Bogdan Breclj poslan na Dunaj in v Monakovo, da bi pregledal in proučil organizacijo tamošnjih reševalnih društev. Na podlagi njegovih poročil je reševalni odsek izdelal načrt novega reševalnega pravilnika, po katerem naj se pritegnejo vse edinice SPD k delu. Za 40-letnico SPD pa je izšla knjiga o prvi pomoči in o reševalni tehniki, ki jo je spisal dr. Breclj. Društvo je nabavilo tudi serijo diapozitivov za predavanja reševalcem. Prirejalo je tudi reševalne tečaje, tako na primer v letu 1938 v Vratih, naslednje leto na Kamniškem sedlu, in sicer tik pred izbruhom vojne.

SPD si je z reševalno službo nakopalo velike stroške, katerih ni moglo kriti iz tekočih dohodkov. Zato je vpeljalo sprva tako imenovani rešilni prispevek v znesku 2 dinarjev, katerega so plačevali planinci pri obisku koč in domov z vstopnino vred. Tu in tam je kak planinec nekoliko godrnjal, če je na en dan prišel v več koč in so ga povsod terjali za rešilni prispevek, čeprav ni imel kot homo

alpinus vulgaris nikakega upanja na kakšno reševanje, splošno so ga pa brez ugovora plačali. Bolj čudno je bilo, da so se našli godrnjavsi med plezalci, kakor se je zgodilo v Aljaževem domu, ko se ga je neka naveza branila plačati, češ da ne potrebuje, da bi jo kdo reševal. Pravijo, da se zarečenega kruha veliko sne, in tudi ta naveza ga je jedla, to pa takoj naslednji dan v Triglavski steni. Njena slabša polovica je zdrknila, boljša jo je pa na vrvi obdržala, nato se je pa pričelo klicanje na pomoč. — Dolgo se ni nihče odzval. Slednjič se je približal neki nemški planinec, pa ni bil kdove s kakšnim veseljem sprejet, ker je bil — tujec.

Na prvi skupščini SPD l. 1936 je bil rešilni prispevek v toliko spremenjen, da je moral vsak član plačati 4 dinarje, in sicer pri plačevanju članarine, nečlan pa 2 dinarja, če je v koči prenočil. Vsi ti dohodki so se stekali v centralni rešilni sklad, ki ga je upravljala Glavni odbor. Ta je imel tudi nadzorstvo nad reševalnim odsekom, ki je dobil lastno upravo in ki mu je Osrednje društvo izročilo ves inventar. Na 3. skupščini l. 1939 so tudi sklenili, da spravijo reševalci mrtvega ponesrečenca v dolino, stroške pa mora povrniti pristojna občina, če je bila ona dolžna to storiti. V isti skupščini so še odredili, da plača vsak član SPD po dva dinarja v sklad za zavarovanje reševalnega moštva in podpiranje onemoglih vodnikov. Tako je bilo na vse strani dobro preskrbljeno.

Reševalni odsek je bil prav na tem, da bi se široko razmahnil, ko je izbruhnila vojna in ustavila njegovo delo. Po končani okupaciji je prevzela njegovo delo GRS, katere središče je sedaj na Jesenicah. Svoje moštvo je urila najprej na tridnevnem tečaju v Krnici (1946), potem pa na desetdnevem na Jermanovih Vratih. Zato razpolaga s prvovrstnimi reševalci. Nezgod v gorah ne more preprečiti, vendar pa je že marsikaterega planinca iztrgala smrti iz objema in tako zmanjšala vsaj vedno naraščajoče smrtno nesreče.

Število planincev, pa tudi plezalcev, je zadnja leta kar skokoma naraščalo, z njimi pa tudi nezgode. Marsikdo meni, da je to čisto logično, čim več planincev in plezalcev, tem več nezgod. Morda ima prav, da je logično, nujno pa ni. Manj lahkomišelnosti in predrznosti, več previdnosti in tehnične izurjenosti, pa se bodo zelo zmanjšale subjektivne in objektivne nevarnosti. Gotovo pa je tudi, da se bodo planinske nesreče godile, dokler bodo hodili ljudje po planinah.

Kjer je boj, tam jih ostane vedno nekaj na bojišču. Plezalci so pa v boju z goro, saj govore o premaganih stenah, o osvojenih vrhovih. Gora se brani osvajačev, ki jo motijo v njenem miru, z gladkimi stenami, s prepadi, s kamenjem, ki je nakopičeno v grapah in žlaborjih, z ledom, snegom in plazovi. Ima pa tudi dobre zaveznike v nevihtah, strelah, viharju, dežju in mrazu.

Skrit in zato toliko nevarnejši sovražnik je pa — peta kolona, ki jo rede plezalci v lastnem taboru. Vanjo spada predvsem sestrica tekma in bratec rekord. Sama na sebi nista slaba, večkrat celo

koristna, če na primer visokošolci tekmujejo, kdo bo dobil pri izpitu več točk, ali če se srednješolec peha za tem, da bi imel v vseh predmetih odlično. Tudi v raznih panogah športa, kakor na primer pri žogobrcu*, nima tekmovalje posebno hudih posledic, čeprav si včasih igralci in gledalci nekoliko kri puščajo. Šport celo potrebuje tekmo in rekord. Odpravite oboje, pa ga bodo uganjali samo še otroci, kakor so ga uganjali takrat, ko sem jaz še na Grabnu v osnovni šoli hlače trgal.

Planinstvo pa ne potrebuje take gonilne sile, ker vabijo plezalca na »junaški mejdan« gore s svojo lepoto, z navidezno nedostopnostjo in tudi z nevarnostmi, ki preže v njihovih stenah. Pri žogobrcu je tekme konec, ko je gol zabit, pri boksu, ko je eden izmed tekmovalcev premagan, v planinstvu pa gredo tekme v nedogled. Tekmovalci lahko tekmujejo na primer, kdo bo več prvenstvenih vzponov naredil, kdo bo prvi kako steno preplezal, kdo bo za to manj časa porabil, kdo jo bo preplezal sam, ali v snegu in ledu, kdo bo iztaknil zanimivejše in najtežje variante itd. Tekme in rekordi so torej tudi v planinstvu mogoči, ne bi se pa mogli gojiti, ker bi potem tudi nesreče šle v nedogled, kajti pri plezalcih ne gre za kak krvav nos ali debelejšo bunko, marveč za življenje. Saj se itak vrži med plezalci nekako tiho tekmovalje, katero je treba na vsak način zavirati. Popolnoma zatreti ga ne bo mogoče, ker je mladina k temu nagnjena, da se rada postavi. Saj so celo planinski piparji med seboj tekmovali, kdo bo čez leto več metrov podse spravil. Zato marsikak pipar ni šel po končani turi naravnost domov, marveč po »bližnjici« čez Šmarno goro, da je več metrov »naredil«.

K peti koloni spada tudi lahkomiselnost, ki je nasprotna previdnosti, katero potrebuje plezalec tako kakor vrh in kline. Zahtevala je že tudi pri nas več žrtev, ko se je na primer plezalec-začetnik lotil ture, ki je samo za skušene, ker je sebe precenjeval, goro pa podcenjeval, namesto da bi storil obratno. Ture se morajo dobro preštudirati, potem se ne bo zgodilo, da bi se plezalec ponesrečil, ker ni poznal prave smeri. Več nesreč se je pripetilo zavoljo slabe opreme, kar kaže tudi na lahkomiselnost, v kateri se planinci ne preskrbe s primerno obleko, da bi lahko kljubovali slabemu vremenu in mrazu. Čeprav te v jeseni ali spomladi v dolini morda obliva pot, bodi pripravljen, da te bo gora sprejela ledenomrzlo, da prideš v snežen vihar in se moraš temu primerno opremiti. Neprimerni čevlji so že marsikoga odnesli iz tega sveta. Z gumaricami se nekateri zelo pohvalijo. Res, v suhi skali so dobre, morda tudi v mokri, na poledelem snežišču so pa lahko pogubne.

Vodniki se snežišč radi ognejo. »V skalovju se še ustavite, na snegu pa bolj težko,« me je poučil kranjskogorski Korobidelj, ko sem se hotel odpeljati na Razorju po tistem plazu, ki se s Kredarice tako lepo vidi. Ko sem prišel v Zermatt, je deževalo. Drugo jutro je bil

* Zakaj ne nogomet? Ker ne mečejo nog, marveč žogo. Zogomet je, če mečejo z roko; če jo pa brcajo, je žogobrc.

Matterhorn kakor z belo glazuro prevlečen. Iskal sem vodnika, pa je vsak z glavo odmajeval, češ v tem snegu ne. Slednjič sem dobil nekega Binerta, ki me je najprej gnal na Monte Roso, takole za poskušnjo. Medtem je Matterhorn že dobil črne proge.

Naša mladina ima splošno prav malo spoštovanja do snežišč. Nekaj se jih je že ponesrečilo, ker so jih hoteli prečkati v neokovanem obuvalu in praznih rok. Cepin je namreč nesodoben in planinci se ga celo sramujejo.

»Vzemi cepin s seboj!« so rekli domači fantu, sicer skušenemu in previdnemu plezalcu. »Seveda, da se mi bodo smejali,« je odvrnil in šel v — smrt. Če bi bil poslušal starše, bi se bil gotovo rešil, ko je zdrknil na strmem snežišču. Fanta razumem. Lansko leto sem sestopil s Kredarice skozi Kot in sem tudi cepin pustil doma, ker sem se bal, da se mi bodo posmehovali, češ da še na stara leta strašim po Triglavu s cepinom. Ker so bila snežišča večinoma položna, sem jo odnesel z mokrimi hlačami. Mislim pa, da bo cepin kmalu zopet sodoben, če nas bodo oblaki vsako leto tako bogato obdarili z »belo opojnostjo« kakor letošnjo zimo.

»Previdnosti ni nikoli preveč,« je rekel moj prijatelj Cilenšek svojima tovarišema, ki sta za njim hodila, in se obenem ozrl. V istem hipu je že ležal z zlomljeno nogo na tistih ploščah pod Kredarico. »Reševalna ekspedicija« je bila takoj na mestu in naslednji dan ob isti uri je že ležala zlomljena noga lepo v mavec zavita v bolnišnici v Ljubljani.

Če ni na nadelanih potih nikdar preveč previdnosti, koliko je je šele treba plezalcem, to pa od vstopa v steno do izstopa. Zgodilo se je že, da je ta ali oni imel najtežja mesta za seboj, pa se je ponesrečil na čisto lahkem svetu. Postal je brezskrben in ni več pazil, napačen korak in nesreča je bila tu. Če bi vsak planinec pustil lahkomišelnost doma in vzel s seboj v gore toliko več previdnosti, bi se nezgode prav gotovo zelo omejile, čeprav ne bi popolnoma izostale.

Ko sem nekoč šel po Tominškovi poti na Triglav, sta se mi pridružila dva češka dijaka. Takoj za Aljaževim domom sta se pognala v dir, pa je eden takoj postal krotak, ko se je pohladil v Bistrici, ker je prekratko skočil čez. Jaz sem pa ostal suh, ker sem stopal po skalah, ki so gledale iz vode. Višje gori je tudi drugi postal ponižen. Pri nekdanjem oknu je bilo kratko strmo snežišče, pod njim pa prepad. Fantu, ki me je prehiteval, sem rekel, naj počaka, da bom vsekal stopinje, pa me ni. Pogumno je stopil na zledeneli sneg in je kmalu ležal na trebuhu. K sreči se mu je pri padcu cepin tako globoko zapičil v sneg, da se je obdržal. Potem me tudi ta ni več prehiteval. Naglica pač nikjer ne koristi, najmanj pa na planinah.

Pa se dobre taki, ki dirkajo gor, nato pa komaj čakajo, da zopet pridirkajo dol. Kam neki se jim tako mudi? Morda na vlak, ali jih podi dež, ali hočejo morda koga prehiteti? Mislim, da je bolje, če zamudi vlak, če ga dež namoči, če je zadnji namesto prvi, kakor da obsedi na stezi in čaka reševalcev, ker je v naglici nerodno

stopil in si zvil ali zlomil nogo. Naglica in previdnost sta si pač daleč narazen in se redko snideta.

Če je naglica nevarna že na shojenih potih, je toliko pogubnejša lahko na plezalnih turah. Ali tudi po stenah dirkajo? Tudi, čeprav ne stoji sodnik z uro v roki ne pri vstopu v steno ne pri izstopu. Takemu dirkaču gre navadno za to, da skrajša čas, ki so ga drugi pred njim porabili. Če se mu izpuli prijem ali slabo zabit klin, ker ga ni v naglici prašal, če bo držal, potem ima pa časa na pretek v — kakšni grapi.

Nekoč sem šel na Veliko Ponco v družbi Hrvata in Hrvatice. Bila sta mi všeč, ker sta — čudite se — z menoj govorila slovensko. Ona je rekla, da se že naprej veseli kratke plezarije, ki nas je čakala proti vrhu. Sploh sem pa večkrat že slišal, da plezalec v plezanju uživa, in sicer je užitek tem večji, čim večja je številka »stopnje«. Potem pa res ne vem, čemu bi hitel. Naj pleza lepo počasi in previdno, da bo dalj časa užival.

Eno naj si vsak plezalec zapomni, namreč to, da mora on razpolagati s časom, ne pa, da bo čas njemu ukazoval. Pred leti je neki angleški plezalec v Ljubljani predaval o svoji zimski turi na Dent d' Hérens, ki je eden izmed zermattskega štiritisočakov. Med drugim je tudi pripovedoval, kako je za 80 metrov porabil 5 ur. Če bi bil hitel, bi morda nikdar več ne predaval.

Mislim, da je med vnetimi planinci več takih, ki se imajo samo srečnemu naključju zahvaliti, da še hodijo v gore, in vendar je »srečen slučaj« zelo zavraten petokolonec, ker rad prav takrat izostane, ko bi ga človek najbolj potreboval.

»Triglav je čisto lahka tura«, je rekel v neki goriški kavarni ondotni voj. kurat. Tumov (ali morda Tumin?) znanec, častnikom, s katerimi je sedel pri kavi. »Ako stavite, grem gor tak, kakor sem.« In so stavili; on je pa odšel naravnost iz kavarne na Triglav. Tuma, ki je sedel pred Aljaževim stolpom, se je zelo začudil, ko ga je zagledal pred seboj v črni dokolenski suknji, v lakastih čevljih in s sončnikom v roki. Mož je imel pač srečo, da je bila pot skozi in skozi kopna, nebo pa brez najmanjšega oblačka. Mislim pa le, da v tistih lakastih čevljih ni več hodil po kavarnah. Tudi je bolje, da se planinec in maturant ne zanašata preveč na srečo, sicer se kaj lahko zgodi, da oba — padeta.

Jugove članke v Pl. Vestniku sem bral z zanimanjem. Iz njih sem pa tudi spoznal, da se je večkrat prav slučajno obvaroval nesreče. Zato sem rekel pri neki priliki Aljažu: »Boš videl, Jaka, da fant ne bo dolgo plezal.« Nekaj tednov pozneje sem obiskal oba, Aljaža in Juga. Aljaža sem dobil na vrtu, Juga pa na pokopališču. Morda je srečno naključje, ki ga je potreboval — izostalo. Zato se mi zdi previdneje, če računa planinec, zlasti pa še plezalec, bolj z nesrečnim kakor s srečnim naključjem.

Dober vojskovodja ni tisti, ki hoče za vsako ceno izvojevati zmago, marveč, kdor se zna v pravem času umakniti, če vidi, da je premoč na sovražnikovi strani. Prav tako ravna pameten planinec

v boju z goro. Čopa Jožo visoko cenim kot plezalca, in sicer zato, ker še živi, kar kaže, da v njem ukazuje volji pamet. Če bi ne bilo tako, bi se bil morda že davno ponesrečil. Ko je plezal v navezi čez severno steno na Špik (prvenstvena tura), se je začutil že visoko v steni nerazpoloženega in je spoznal, da lahko spravi vso navezo v nevarnost. Pamet mu je svetovala umik in jo je ubogal ter se vrnil. To je bila njegova največja zmaga v gorah, kajti premagal je samega sebe, kar je bilo v danih razmerah najtežje.

Pravijo, da si človek s težkimi turami krepí voljo, kar je res. Paziti pa mora pri tem, da se mu ne izmaliči v njeno karikaturó, to je v trmo, ki je že često imela hude posledice in zahtevala marsikako žrtev. Druží se navadno s predrznostjo, ki je gluha za vsak pameten svet in izločuje razsodnost in previdnost, dve lastnosti, ki sta vsakemu planincu zelo potrebni. Trmast predrznež ima pred seboj samo en cilj: uveljaviti svojo voljo in se pred svetom postaviti. »Stena mora pasti za vsako ceno,« se včasih sliši iz ust tega ali onega. Z »vsako ceno« misli življenje.

»Fant!« bi takemu rekel, »ali je res zavest, da si premagal steno te ali te stopnje težavnosti toliko vredna, da si pripravljen za to življenje žrtvovati? Ali nimaš nič srca za mater, ki trepetá zate, kadar ve, da si šel na kako nevarno turo, ki bi obupovala, če bi slišala, da spravljajo tvoje truplo iz prepádov, da bi ji tako ostal vsaj tvoj grob? Ali se ti ne smili oče, ki je toliko zate žrtvoval, ki bi s teboj izgubil vse lepe upe, ki jih je vate stavil? Ali se ne zavedaš, da imaš dolžnost do družbe, v kateri živiš, do domovine, kateri bi lahko veliko koristil?« Ne, še tako imeniten prvenstven uspeh v gorah ni vreden, da bi ga človek skušal doseči z veliko dozdavnostjo, da se ponesreči, zlasti še, če gre samo za rekord.

»Kjer je volja, tam je tudi pot,« je menda rekel Whympér, pa se sam ni držal tega gesla. Oblegal je Matterhorn več let od južne strani in ga večkrat naskočil, pa ni prišel na vrh. Voljo je imel; ker pa ni našel »pota«, se je vsakokrat vrnil, če bi se ne bil, bi bili najbrže reševalci imeli z njim opraviti. Jug, Wagner, Lass in še marsikateri drugi so gotovo imeli voljo, pota pa ni bilo...

Dejstvo je, da so se mnogi najboljši plezalci slednjič ponesrečili, tako na primer dr. med. Emil Zsigmondy, ki je dobro poznal nevarnosti v gorah, saj je spisal obširno knjigo o njih, »Die Gefahren der Alpen«. Pri nekaterih je bilo krivo nesrečno naključje. Drugi so se gibali na skrajni ostrini možnosti, pa so jo prekoračili in nesreča je bila neizogibna. Zato naj si naša plezalska mladina zapomni, da ni vselej pot tam, kjer je volja in naj se ogibljejo skrajne ostrine. Tudi naj ne skušajo ture izsiliti, kar je imelo večkrat že hude posledice. V Grindelwald sta prišla dva nemška planinca s tremi wališkimi vodniki. Bili so namenjeni na Jungfrau, pa jim je vreme nagajalo. Zjasnilo se je šele peti dan. Nebo je bilo brez oblaka, gore pa globoko zasnežene. Vodniki so jima turo odsvetovali, češ da je nevarno zaradi plazov, pa jih planinca nista ubogala, da bi kak dan počakala. Privzela sta še tri vodnike in vsem podvojila že itak visoko

takso. Dva dni pozneje sta se odpeljali dve rakvi v Nemčijo, šest krst je čakalo v Grindelvaldu, da jih zakopljejo, šest osirotelih družin pa, da pojdejo za pogrebom. In kdo je bil te grozne nesreče kriv? Trma in plaz...

Gamzi hodijo navadno v večjih ali manjših tropih. Tu in tam se pa kak samec izloči iz »skupnosti« in si izbira svoja pota. Prav tako je pri planincih. Večinoma hodijo v večjih in manjših družbah, nekateri so pa »samohodci«. V življenju sem prebredel precej sveta, tudi goratega, sam in moram reči, da mi ni žal. Ako si v družbi, se moraš v svojih željah ozirati na druge, če si pa sam, si popolnoma svoboden, kar ima tudi svoje prednosti. Kljub temu bi svetoval planincem, zlasti še plezalcem, naj ne hodijo sami, razen če se drže »velike ceste«, kakor je na primer tista, ki drži iz Mojstrane preko Triglava, Sedmerih jezer in Komne v Bohinj. Slučaji, ko so našli ponesrečenega samohodca mrtvega brez hujših poškodb, kličejo vsakemu glasno: »Vae soli! Gorje mu, kdor je sam!« Če velja ta latinski rek za življenje sploh, koliko bolj velja za planinca-samohodca. Dober tovariš pomaga marsikako turo izvršiti, ki bi bila za samohodca nemogoča. Prav tako lahko tudi prepreči nezgodo. Seveda moraš biti pri izbiranju tovariša oprezen in si ga dobro ogledati, če boš mogel z njim izhajati, da ti ne bo na potu v oviro, ali da te ne zapelje na turo, kateri ni nobeden od vaju kos.

Ko sem bil svoje dni v Ötztalskih Alpah, nisem šel na najvišji vrh Wildspitze, ki mi je bila preveč od rok, marveč na nekoliko metrov nižjo Weisskugel. Čez več desetletij sem se pa namenil to napako popraviti v družbi tovariša, ki je imel to napako, da ga je bilo zjutraj težko spraviti iz pernic. Tako se je zgodilo tudi v Braunschweigerhütte, kjer sva prenočila. Namesto da bi bila odrinila ob dveh, kakor sem predlagal, sva se navezala šele okrog šestih. Na prej jasnem nebu so se že prikazale prve megle. Ko sva prišla čez kake dve uri na Mittelbergjoch, je bilo že vse nebo prepreženo s temnimi oblaki, ki so napovedovali dež in svojo obljubo tudi držali, kar sva pozneje občutila na lastni koži, in ne samo na plaščih. Če bi bila moja obveljala, bi bila opravila turo v najlepšem vremenu, tako je pa padla res v — vodo.

Planinci bi lahko GRS težko, nevarno in odgovorno delo zelo olajšali, če bi obračunali s peto kolono. Žal, da ga nekateri celo obtežujejo in to so pogrešenci. Gredo v gore in izgineje brez sledu. Reševalci naj jih pa iščejo, ko ne vedo kje, ker niso povedali, kam pojdejo. In zakaj ne povedo? Nekateri iz brezbriznosti, drugi pa, zlasti če imajo v načrtu prvenstveno turo, ker se boje, da bi jih kaka druga naveza ne prehitela. Nekateri pa napovedo iz istega vzroka celo namenoma napačno smer. Tako je šla neka naveza v trdi zimi plezat v Škrlatico, kar bi bilo prvenstveno. Rekla pa je znancem, da pojde v Triglavsko steno. Škrlatica ju je nagnala s takim mrazom in snežnim metežem, da sta jo urno odkurila na toplo. Kaj pa, če bi bila že tako visoko, da bi bila obtičala v skalah

in snegu? Potem bi jih šli reševalci iskat v Triglavsko steno, medtem ko bi jih naveza morda preklinjala, ker bi ne bilo nikogar blizu.

Neki dijak je povedal svojim kamniškim znancem, da gre, če sem si dobro zapomnil, na Planjavo in Ojstrico ter jim obljubil, da jih nazajgrede obišče. Pa ni držal besede. Vrnil se je po drugem potu in doma lepo na toplem sedel, medtem ko so ga iskali po Planjavi in Ojstrici.

Nek drug dijak, Mariborčan, je rekel doma, da pojde v gore, menda na Triglav, pa dolgo niso vedeli, kje je. Zato sem dobil iz Maribora od nepodpisanih »staršev« zmerjalno pismo, češ da s svojimi predavanji zapeljujem mladino, da se hodi v gore pobijati. Fant pa sploh ni šel v gore, marveč je obtičal med potjo pri znancih. Ko se je nazobal grozdja, se je pa vrnil domov.

GRS smatra za svojo sveto dolžnost, da pomaga vsakomur, ki potrebuje v gorah pomoči, zato je tudi dolžnost vsakega planinca, da pove tem ali onim, kam je namenjen in kdaj približno se namerava vrniti. Javiti je tudi dolžan, če med potjo spremeni načrt. Če se bodo vsi tega držali, bodo v statistiki nesreč pogrešenci, za katerimi ni sledu, počasi izginili.

Morda bo kdo, ko bo prebral ta članek, sodil o njem, da ni sodoben, zlasti kar sem napisal v pouk planincem. Nemara ima prav, saj se tudi nisem prizadeval, da bi pisal »sodobno«. Toda, kar sem napisal, mi je prišlo iz srca, ker se mi smili naša planinska, zlasti plezalska mladina, ki včasih sili v pogubo, smilijo se mi pa tudi starši. Na zelo dobro obiskanem občnem zboru SPD je neki planinec bodril navzočo mladino, naj le tvega življenje v gorah. Rajši naj bi bil prej prašal matere, kako sodijo o takem »tveganju«. Jaz jih nisem prašal, pa so mi same povedale.

Zdi se mi, da ni bilo dolgo po tistem občnem zboru, ko je prišla neka mati k meni in mi povedala, da namerava njen sin — edinec v Visoke Ture in bo prišel k meni po tozadevne informacije. »Prosim vas lepo,« me je med solzami rotila »odsvetujte mu in pregovorite ga, da bo opustil to turo. Vi ne veste, koliko trpim, kadar gre v gore. Vedno se bojim, da se bo ponesrečil. Če se to zgodi, izgubim še edino, kar me veže na svet.«

»Ali je imela mati kako slutnjo? Fant ni prišel k meni po informacije. V zgodnji pomladi je šel čez Gube na Triglav. Z Urbanove špice je priletel kamen, se odbil na bližnji skali in ga zadel v glavo. Prinesli so mrtvega v Mojstrano ...

K sklepu — mislim, da bodo s tem vsi bralci soglašali — čestitam GRS k njenemu jubileju in želim reševalcem pri njihovem samaritanskem delu veliko uspeha in vedno manj opravka ...

NA MEJI SLOVENSKE DOMAČIJE

I. Po Kanalski dolini

aravni podaljšek Zgornje Savske doline tja onstran Rateč med slovito Planico in tromejo na Peči je Kanalska dolina. Spomini iz bližnje preteklosti se mi prepletajo z doživljaji pred več ko tremi desetletji, ko sem prvič meril po njej korake — službeno in prostovoljno — ter se navduševal nad njenimi lepotami in posebnostmi. Izvzemši oba prelestna mangrtska bisera, ljubki Belopeški jezerci, je Kanalska dolina zanimiva predvsem od Trbiža dalje do nekdanje avstroogrške državne meje pri Pontablju.

Veličastna je ta razmeroma ozka dolina. Dve rečici, ki ju napaja nekoliko potočkov, jo pretekata: Zilica in Bela. Vsaka hiti v drugo smer, vsaka v drugo morje. Zilica v daljno Črno morje, Bela v bližnji Jadran. S svojo živahnostjo podčrtavata mikavnost pokrajine, ki z obeh njunih bregov sili večinoma dokaj strmo navzgor tudi nad dva tisoč metrov visoko. Bela cesta in črna železniška proga ju spremljata mimo vasi in samotnih naselij, ki se z gorskimi vršaci vred ogledujejo v njunih bistrih vodicah. Gorje pa, kadar se zgrnejo oblaki nad temi strminami in se praznijo nanje iz dneva v dan! Tako v Julijskih kot v Karnskih Alpah, ki se prav tod stikajo, oživé hudourniki, tekmujoč med seboj, kateri bo privlekel v dolino več proda, peska in dračja, da narasli rečici z naplavinami prekrijeta kar cele predele nesrečne doline. To pa še najraje tam, kjer si je na razširjenem svetu človeška marljivost uredila plodna polja in sočne pašnike.

Druga posebnost Kanalske doline je njena narodnostna mešanica. Ni od včeraj. Stoletja je stara. Njeno »avtohtono«
ljudstvo so Slovenci. Politika je vrnila med nje pred stoletji Nemce, pred desetletji Lahe. Do konca prve svetovne vojne je nemški pritisk proti jugu vedno bolj občutno ogrožal domorodno slovensko prebivalstvo. Ko se je potem italijanska državna meja pomaknila po dolini navzgor malone do izvira Save, je še laška môra pričela tlačiti naš ubogi živelj. Nemški optanti in z njimi tudi nekaj slovenskih so bili v letih 1938 in 1939 iz Kanalske doline preseljeni na Koroško. Odtlej je površni videz ondotne pokrajine sicer laški, njeno srce pa je ostalo nadalje slovensko.

Pred prvo svetovno vojno je bila Lipalja ves najbolj zavedno in tudi gospodarsko najbolj trdno slovensko naselje v Kanalski dolini. Depaljšani, kot so rekali vaščanom, so bili izredno bistri. Imeli pa so veliko napako, da so bili Slovenci. V zadnjem letu prve svetovne vojne, ko sem se jaz mudil med njimi, moških razen starcev in nedoraslih dečkov ni bilo dosti doma. Prevladoval je ženski svet. Rad

sem jih poslušal, ko so čebljale v svoji zamolkli kanalski govorici, ki se mi zdi skoraj bolj podobna našemu gorenjskemu kot ziljskemu narečju. Na moj slovenski pozdrav pa so mi spočetka odgovarjale nemško. Menda jih je motila častniška uniforma. Na vprašanje, zakaj nočejo z menoj govoriti slovensko, so mi v zadregi izjavljale v tamošnji nemški govorici, da jih je sram! Tako so tedanji vladodržci domorodnemu prebivalstvu vbijali v glavo, da je njegov jezik manj vreden od gosposke nemščine! Pa sem jih polagoma le pripravil do tega, da so se razgovarjali tudi z menoj v slovenščini. Kasneje smo se kar dodobra spoprijateljili in v nekateri vaški hiši sem se sladkal s sijajnimi koroškimi cmoki, polnjenimi s sirom in zabeljenimi z maslom. Nikjer takih kot v Kanalski in Ziljski dolini! Še danes se mi kolca po njih.

V Lipalji vesi sem imel svoj glavni stan, bila pa me je polna vsa Kanalska dolina. Do mejnega Pontablja sem imel le pičlo uro. Ves čas ob železniški progi. Onstran vode se pričinja svet takoj dvigati in za Lipaljo vesjo se je postavil kot boter za birmanca 1952 m visoki Lipnik. Potem pa se koničasti vrhovi kar vrsté tja proti znanim Višarjam, to je proti vzhodu. Vsak je za spoznanje višji od prejšnjega. Poldnašnja špica, 2091 m, zaključuje zobato vrsto dvatisočakov. Pred njo se je zavalila skoraj 900 m nižja kosmata gora Nebrije, od koder vidiš v bližnji Trbiž kot v daljni Pontabelj. V podnožno Ovčjo ali Volčjo vas* bi kar skočil. Prav tako tudi onstran doline v Ukve. Če bi imel peruti, pa še na planino za njimi.

Veliko je planin tam naokoli, vsaka vas ima svojo, najzanimivejša v vsem kanalskem okolišu pa je menda Ukovska planina. Tam je v toplih mesecih bolj živahno kot v dolini. Samo kdor mora, ostane poleti doli, vse drugo zleze na planino. Tam se je razmestilo celo planšarsko naselje s poljem in ponekod celó z vrtički okoli lesenih bajt. Ljudje pasejo dolinsko živino, delajo sir, kuhajo maslo in uživajo čisto planinsko veselje. Naša lepa popevka, zatajevana v dolini, se gori razbohota in razširi za vse leto. Pred prvo svetovno vojno so imeli na planini celó šolo za svoje mnogoštevilne otroke, da niso planšarčki pozabili, kar so si v hladnejših mesecih pridobili v dolini. Kako je sedaj, ne vem. Znano pa mi je, da je tam nekje zdaj turistom na razpolago planinsko zavetišče Fratelli Nordio, ki je odprto le poleti.

To je v Karnskih Alpah, ki kot mogočen zid zapirajo severno stran Kanalske doline. Njihovi koničasti vrhovi in ostri robovi se ponajveč zelo strmo spuščajo v podnožje. Rastejo v obratni smeri kot Julijci nad levim bregom Bele: od vzhoda proti zahodu. Medtem ko je Žabniška škrbina v bližini Trbiža zrasla komaj 1264 m visoko, to je pičlega pol kilometra nad dolino, se je trirobi Žimovec nasproti Lipalje vesi vzpel en meter nad dva tisočaka. In to venomer raste od žvepljenih toplic v Lužnici do Pontablja. Bombašev jarek, po katerem je čez gorski prelaz Nassfeld naraven prehod iz Kanalske

* Volčjo vas nazivajo kanalski Slovenci v svojem narečju Ovčja vas.

v Ziljsko dolino, se je globoko zagrizel v karnijsko gmoto, da se onstran Pontebe razgiblje v še večje višave.

Pred 33 leti je potekala tam državna meja med Avstro-Ogrsko in Italijo. Divje se peneci Pontabeljski potok — Pontebbana — je bil mejnik. Ob njegovem iztoku v Belo sta zrastle dve naselji. Tostran Pontabelj, tedaj obmejni kraj dvodelne monarhije, čisto nemški z laškim nadihom, onstran italijanska Ponteba. Zanimivo, da sem tedaj na laški strani slišal več slovenske govornice kot tostran v Pontablju! Tako so se v okrožju ene ure kar vrstila naselja: laško, nemško, slovensko, pa spet nemško, vmes slovensko in tako naprej. Zdaj je seveda vse italijansko prepleskano. 1924. leta sta se obe nekdanji občini to in onstran vode združili v Pontebo. Zanimiv je svet tam naokoli v vsakem oziru, turistično prav privlačen. V prejšnjem stoletju je zelo trpel zaradi poplav. Leta 1848 je voda razrušila skoraj dve tretjini obeh naselij.

Tudi sredi Kanalske doline se je vgnezdila stara nemška naselbina Naborjet. Že njeno zunanje lice to kaže. Večina hiš je zgrajena v starem nemškem slogu. Menda je še ohranjen spomenik avstrijskega stotnika Hensela, ki je tod odločno branil prehod Napoleonomi vojski. Borbe so se prenesle celo v Karnske Alpe same. Na sedlu Nassfeldu je bilo najhuje.

Kanalska dolina je ločnica med Karnskimi in Julijskimi Alpami. Zadnji odrastki Julijcev, južnega zidu Kanalske doline, so položnejši od Karnskih sosedov onstran Bele, so pa zato znatno višji. Kar po vrsti sami naddvatisočaki, n. pr. Veliki vrh onstran Naborjeta 2047 m, ob njem Pipar 2066 m. Saj so se celo znamenite Višarje, ki se naslanjajo na Lovca, 2079 m, dvignile 1792 m visoko. Takole dobrih tisoč metrov iz podnožnih Žabnic s klafterskim polemom na rami je bil za romarska kolena prav lep uspeh. Včasih je bilo to res v navadi. Doživetje v visoki planinski vasi nad prepadnim pečevjem v osrčju nebotičnih vrhov ostane vsakomur globoko v duši za vedno.

Koga ni navdušila romantična dolina Za jezerom, ki se pod zahodnimi višarskimi obronki razteza od popolnoma slovenske Volčje vasi do škrbastih Polic in zobatega Viša? Koga ni zvalil mogočni Montaż, 2752 m, tam zadaj? Pravijo mu tudi Špik nad Policami. Ali veste, da je prav v tej slikoviti dolini razvodje med Jadranom in Črnim morjem? In to v nezatni višini 814 m. Tam izvira Bela, ki hiti v Tagliamento in z njim v Jadransko morje. Na drugi strani Višarij pa drvi Zilica v Črno morje. Sredi med obema rečicama so se razprostrle slovensko-nemške Žabnice, malo dalje pa Trbiž, železniško križišče in največji kraj v Kanalski dolini. Oživilja ga Zilica, ki se mu pridruži ob mestne robu.

Zilica je Benečanka. Izvira pod severnimi obronki Viša. Kot Jezernica priteka v Rabeljsko jezero in ga kot taka zapušča, pri Trbižu pa že nosi ime Zilica. Vredno ji je slediti po toku navzgor do vasi Rabelj, znane po svinčenih rudnikih in po bližnjem jezeru, ki ga je v slovenskem slovstvu ovekovečil pesnik Gregorčič.

V pravem gorskem kotlu se je zместil Rabelj. Za njim svojevrstno oblikovani Fünffingerspitz, pred njim Kraljeva gora, zdaj vsa prevotlena po dolgem in počez, poševno in navpično. Rovi segajo pod vas in celo pod bližnje jezero do 800 m globoko. Cinkovo in svinčeno rudo kopljejo v njej. Valvasor trdi, da so dobivali tam celo zlato in srebro. Pred pet sto leti (1456) je bil lastnik rudnika Ozvald Rabel. Po njem je rudarsko naselje dobilo ime. Nekdaj čisto slovenska vas je s pritokom rudarjev v bivši monarhiji dobivala nemške, pod italijanskimi gospodarji seveda pa laške priseljence. Vendar slišiš tudi danes v Rablju na vsak korak našo govorico. Ne bodo zatrli našega življa, četudi so mu vzeli lastno šolo. Slovenski rudar tam še danes prevladuje. S pristankom Jugoslavije prihaja na delo iz Soške doline v rudnik okoli dve sto naših rudarjev. Po delu se spet vračajo na svoje domove.

Predor skozi rudnik je dolg nekako 4,5 km. Poznam ga. Nekje je treba z dvigalom globoko navzdol. Leta 1915 so II. gorski strelski polk, ki sem mu pripadal, tam skozi premestili v dolino Koritnice. V prav nevarni sovražni bližini smo se ponoči pretihotapili do Soče. Skozi Lepenjsko dolino se je polk potem vzel na Dupljo planino. Tam smo zasedli okoliške vrhove in zavarovali prehod ob Krnskem jezeru, na Duplji planini pa smo si zgradili celo mesto. »Planinski vestnik« je o tem že ponovno pisal.

Pred tem je en bataljon imel zasedene položaje nad Rabeljskim jezerom na Ribji glavi in Ribji glavici. Tam sem bil tudi jaz. Moral sem večkrat v Rabelj, pa sem se vsakič ustavljal ob jezeru, ki me je vabilo s svojo zelenkasto modrino in čudovito tišino kljub bojnemu ropotu. Onstran v Nevejski kotlini nekje so Lahji postavili svoj 28 cm možnar, ob Rabeljskem jezeru pa je stal avstrijski 30,5 cm orjak in vračal Italijanom vroče pozdrave, ki so jih oni pošiljali Rablju. Ali preglobok je bil rabeljski kotel za velike in težke laške granate. Razbijale so se na kamnitih stenah Fünffingerspitz, Rabeljčani, vojska in domačini, pa so se ob takih prilikah umaknili v rudnik.

Nekoč sem stal stisnjen ob rudniški vhod ob Kraljevi gori, ko se je visoko v gorskih pečinah raztreščila 28 cm granata. Čez most proti rudniku je v tem trenutku tekel vojak z menažno skodelico v roki. Tako nerodno se je ob visoki eksploziji vrgel po tleh, da mu je odletela skodela po mostu, on pa se za to ni zmenil. Miroval je, ko se je ves Rabelj že spet zganil. Stópimo k njemu, bodreč ga, da je nevarnost minula. Ni se ganil. Nekdo ga okrene. Kapljica krvi na ustnih in steklene oči so nam povedale vse. Kasnejša preiskava je dognala, da je z visokega Fünffingerspitz ob eksploziji priletel droben košček železa možu v hrbet in naravnost v srce. Poslej smo se pred obstreljevanjem umikali onstran rudniškega vhoda.

Bolj zabavno je bilo ob jezeru samem pri našem možnarju. Poveljnik je imel majhnega psička. Z vsemi je bilo ščene na prijateljskih nogah, dokler ni počilo. Čim je siknil težki možnar in ob silnem poku pognal 30,5 cm granato v smeri proti jugozahodu, je psiček

zacvilil, stisnil rep med noge in jo ucvril, kar so ga noge nesle čez dolino. Granata se je medtem odpeljala, bil je spet mir, če ga ni skalil pozdrav z one strani, in prijazno z repkom otepaje se je ščene vrnilo k svojemu gospodarju. Možnar so medtem v novo nabili in komaj si je psiček od strahu in navora malo opomogel, že je spet počilo, siknil je ogenj in pasje revše se je znova, presunljivo cvileč, pognalo čez dolino. Tako zabavno ga bilo opazovati, da smo pozabili na resnost trenutka. Sreča njegova, da možnar ni streljal vsak dan.

Jezero je oddaljeno od vasi nekako 3 km. Leži 960 m visoko. V globoki kotlini, opasani z vencem smrek, se po njem pretaka bistra Jezernica, kasnejša Zilica. Voda je tako hladna, da tudi ob najvišjem poletju ne skoči nihče vanjo. 10° C navadno ne preseže. Ali lepa je ta jezerska kotlina in čudovito se v njej zrcalijo strmi okoliški skalni vrhovi! In neobljudena! Še mnogo bolj samotna kot Bohinjsko jezero! Le v spodnjem delu, to je na njegovi severovzhodni strani, gleda iz vode majhen peščen otok in na njem lesena hišica, oboje v tesni zvezi z Gregorčičevo pesmijo. Niže doli za bregom še razvaline stare smodnišnice, to je vse, kar moti prelepo naravno lice tega gorskega očesa.

Iz Rablja drži k jezeru cesta, ki se pred njim razcepi. Ena zavije čez Nevejsko sedlo v Benečijo, druga pa v mogočnih ključih čez Predilski prelaz v Jugoslavijo. Predilsko cesto so uporabljali že Rimljani. Modernizirala jo je Avstrija po napoleonskih vojnah. Nova cesta je speljana skozi betonske galerije, ki jo varujejo pred plazovi in hudourniki. Prekrasen je z nje pogled na jezero. Vrh prelaza stoji spomenik avstrijskega stotnika Hermana, ki je tam branil prehod Napoleonovim četam.

Ob Jezernici-Zilici bi se vrnil v Trbiž. V isto smer in prav tja polzi po žičnici rabeljska ruda, ki jo potem pošiljajo dalje v topilnice. Zilica pa riže vedno globlje v zemljo in se stiska med peči, kot bi se hotela skriti pred večjo reko, ki nanjo že čaka. Tudi ona sprejema tam doli potočke. Veselo žuboreč in v drznih skokih brzijo čez skalovje in čeri ter se v šumnih slapovih spuščajo v njeno naročje. Nad petdeset metrov visoko nad njimi se spenja železna cesta, hiteč iz Kanalske v Ziljsko dolino. Čudovite in daleč poznane so Ziliške tesni pred prehodom v popolnoma drugačen svet, ki ga napaja bistra Zilja. Treba pa je do nje skozi Vrata, staroslavno vasico, kjer je pred 735 leti (1227) vojvoda Bernard v slovenskem jeziku pozdravil v slovensko nošo oblečenega viteza Urha Lichtensteinskega. Tudi zdaj še zveni tam naokoli naša sladka govornica in spremlja Zilico do njenega objema z Ziljo onstran slikovitega Podkloštra.

Za orientacijo na zemljevidih: Bela — Fella; Karnske Alpe — Karnische Alpen; Lipalja ves — Leopoldskirchen — Laglèsie S. Leopoldo; Lužnica — Bagni di Lusnizza; Montaž — Montasch — Jof di Montasio; Naborjet — Malborghetto; Poldnašnja špica — Mittagškofel; Pontabelj — Pontafel; Rabelj — Raibl — Cave del Predil; Trbiž — Tarvis — Tarvisio; Ukve — Ugowitz — Ugovizza; Volčja (Ovčja) vas — Wolfsbach — Valbruna; Višarje — Lussari; Vrata — Thöri; Za jezerom — Seisera — Valbruna; Zilica — Silizza; Zilja — Gail; Ziljska dolina — Gailtal; Zabnice — Saifnitz — Camporosso in Val Canale; Zimovec — M. Sinauz.

PO VRHOVIH AVSTRIJSKIH IN FRANCOŠKIH ALP

redlansko zimo, v prvih mesecih leta 1950, je uspelo Planinski zvezi Slovenije po dolgotrajnih dopisovanjih z inozemskimi planinskimi organizacijami skleniti nekaj dogovorov o medsebojni izmenjavi alpinističnih odprav. Tako je že v mesecu aprilu 1950 prišla k nam na obisk prva skupina Avstrijcev, članov avstrijske gorske reševalne službe iz Gradca, ki je prinesla s seboj najnovejšo reševalno opremo tipa »Mariner« in jo v uspeh poskusnih akcijah pokazala našim reševalcem. Prav tiste dni je bilo dvanajst naših najboljših alpinistov na kondicijskem treningu na Sedmerih jezerih, kjer so se z dolgimi pohodi pripravljali za Centralne Alpe in odprave v avstrijske gore. V njihovi družbi so avstrijski gostje presmučali ves pravljico lepi svet od Hribaric, Kanjavca in Planine v Lazu, do Bogatina, Kala in Vogla, ter odnesli od nas najlepše vtise in nešteto prisrčnih poznanstev, sklenjenih z našimi fanti. Odmev tega prvega obiska je bil po povratku Avstrijcev v Graz presenetljiv, saj so jih pred odhodom v Jugoslavijo strašili z »Banditenlandom« in »dosmrtnimi koncentracijskimi taborišči«. Sovražna propaganda je bila proti naši državi v Avstriji takrat tako huda, da so gostje pred odhodom čez mejo pustili doma svoje fotoaparate in celo ure... Po prihodu v Graz je vodja skupine Karel Jug napisal o tem prvem obisku in razmerah v jugoslovanskem alpinizmu v avstrijski planinski reviji »Österreichische Alpenzeitung« precej laskavih pohval in nekaj prav krepkih dejstev o kulturnosti in prijateljskem sprejemu v naših gorah. Led je bil prebit in čakali smo povabila, da naša prva skupina mlajših alpinistov prekorači mejo in prvič v življenju pogleda, kako je na vrhovih nad 3000 metrov.

Določen sem bil v prvo skupino, ki je štela štiri člane: Gandija, Zupeta in mene, pridružil se nam je še Milan-Enooki, ki bi z nami prerajžal le pol poti, potem pa odšel na kliniko v Graz po protezo za oko, ki ga je tako nesrečno izgubil tisto pomlad 1946. leta v Kamniški Bistrici.

Dne 8. junija 1950 smo se z brzim vlakom odpeljali iz Ljubljane. V Podrožici nas je že čakal graški alpinist in reševalec Karli Macher, ko so nam ga dodelili za spremstvo kot nekakšnega posredovalca v planinskih postojankah, ki so v upravah graške sekcije ÖAV in je vodil seveda tudi vso finančno stran naše odprave. Že na prvi pogled nas je spoznal po vetrovkah in obrazih, ki so bili kar »internacionalno alpinistični«, kakor je izjavil pozneje. No, nam ga ni bilo težko pogoditi, saj je bil poleg angleških in avstrijskih financarjev edini potnik, ki je stal na peronu in je poleg značilnih »tricounov«

na čevljih, ki so ga izdali za pravega, še prisrčno zajodlal, ko nas je zagledal na oknih kupéja. V hipu nam je bil izredno simpatičen in vso pot smo ostali z njim v prav prisrčnem, tovariškem odnosu.

Pozno zvečer istega dne smo prispeli v Lienz, ki leži na meji vzhodne Tirolske in Koroške. Enajst ur vožnje je bilo za nami in po krepki večerji v prijaznem »Lienzer-Gasthaus-u« smo zaspali v udobnih tirolskih posteljah.

Dne 9. junija zjutraj nas je avtobus odpeljal iz Lienza po lepi Mölltalski dolini, skozi Iselsberg, Winklern in Dölach v Heiligenblut, kjer smo si med polurnim postankom ogledali znamenito gotsko arhitekturo cerkve in pokopališče.

V čudovitem dnevu je bil pogled na obe strani doline nepopisno lep. Vseповsod so žuboreli studenci in hudourniki z zasneženih vrhov Schobra, ob cesti pa so se vrstile prijazne tirolske in deloma koroške vasi z ličnimi lesenimi napušči in mostovži ter s škrljavcem kritimi strehami. Po kratkem postanku na posebni »mitnici« — (Strassen-maut), kjer mora vsak potnik, ki se pelje po tej znameniti Grossglocknerstrasse plačati poseben prispevek (Mautkarte), s katerim se celotno 30 km dolgo cestišče od Heiligenblut-ta do Zell am See-a vzdržuje in popravlja, smo Heiligenblut zapustili.

V enakomernem vzponu smo se dvigali ob skoraj neslišnem brnenju motorja preko serpentin in nadvozdov, mimo idiličnih pašnikov s seniki proti snežnemu velikanu nad zelenim ledom Pasterce. Pred Karl-Volkerthausom (2148), nas je nenadoma zajela opoldanska nevihta s sodro. Vrh Grossglocknerja je utonil v snežnem metežu, ki pa se je polagoma razkadil proti obzorju na severu. Na Franz Josephhöhe (2400 m) je le še rahlo pršelo iz skoraj jasnega neba. Ob soncu, ki se je pokazalo nad meglami, pa je v hipu postalo nebo čisto in spet je bilo najlepše vreme, kot da ni bilo že teden dni oblaka nad vrhovi.

Naš načrt je bil: še isto popoldne prehoditi okoli dve uri in pol dolgo pot do Oberwalderhütte (2973 m) preko Fuscherkarkess-a. Na Franz Josephhöhe smo pustili kovčke z vso odvišno prtljago in jo krepko otovorjeni s smučmi in nahrbtniki mahnili po udobni poti mimo Hofmannshütte (2550 m), ves čas nad Pasterco, proti Fuscherkarkess-u. Na ledeniku pod Oberwalderhütte smo si ob poti naložili še krepkih bukovih polen, na katere opozarja turista dobro vidna tablica s prošnjo »da jih ponese tja, kjer bodo koristno in prijetno služila svojemu namenu«. Vsej teži navkljub smo se počeno otovorili še z njimi, da oskrbniku dokažemo, da smo prišli iz dežele, kjer tudi tuje jezike razumejo in so tudi planinsko vzgojeni. V resnici se nas je oskrbnik na Oberwalderhütte prisrčno razveselil, ko smo prikolovratili s krošnjami okoli vogla v kuhinjo, a se še bolj začudil, ko je čul, da smo iz Jugoslavije. Sploh smo tiste dni opazili, da so imeli prekleto zmešane pojme o Jugoslaviji in ljudeh naše dežele, da ne rečem, prav bedaste včasih. Najbolj neverjetno se jim je zdelo, da smo prišli v Avstrijo z legalnimi potnimi listi in da se še vrnemo nazaj. Pravo občudovanje je žela pri njih vseповsod naša prvovrstna

oprema, posebno nove nylon vrvi in cepini ter ledna kladiva modela »Belač«, ki smo jih takrat enostavno prekrstili v »Made in Yougoslavia!

Pripovedovanja o resnicah in stvarnosti v Jugoslaviji ni bilo tisti večer ne konca ne kraja. Nejeverne Tomaže smo samo povabili, da si sami pridejo pogledat, kaj je res in kaj bav-bav. Največje začudenje je želo med alpinisti, ki so bili tisti večer z nami v koči, naše pripovedovanje o tem, kako pri nas alpinizem podpira država, ter da posebno gorsko reševalno službo materialno država vzdržuje. Presenečale so jih novice o znižani vožnji na vlakih za skupine od pet planincev, o brezplačnem prenočevanju v vseh kočah za reševalce, brezplačnem reševanju ponesrečencev in posebnih nagrad za reševanja.

Naslednje jutro smo se s smučmi povzpeli na vrh Johannisberga (3463 m), kjer smo se med prijetnim kramljanjem z dvema Italijanoma sončili, uživali čudovit razgled in občudovali avstrijskega invalida brez ene noge, ki je prišel na vrh in skoraj izpod vrha peljal s smučmi kar divji smuk nazaj na Oberwalderhütte.

Popoldanska nevihta nas je prisilila k lenarjenju in počitku, ki nam je bil kar potreben za naslednji dan, za nameravano turo na Grossglockner.

Drugo jutro, četrtega dne (11. VI. 1950), je bil na programu znani Grossglocknerski smuk, katerega so se udeležili tudi naši znani olimpijci in naša dekleta, pa smo hiteli čez Pasterco že v zgodnjih jutranjih urah, da se pozdravimo z njimi in jim zaželimo srečo. Še pred koncem tekmovanja, ki nas je prepričalo o enakovrednosti Muleja in Lukanca z ostalimi evropskimi asi — smo se mi trije s Karlijem in Gandijem odpravili po Merlecky-Grattu na vrh Grossglocknerja (3798 m). Smučmi smo pustili kar ob poti, spodaj na Pasterci, s palicami in stremeni Kandahar vred, pa se jih nihče ni dotaknil, čeprav je šlo tisti dan tam mimo vsaj 1000 ljudi, ki so gledali tekme. Pri tem sem pomislil na našo Planico!

Od Pasterce do vrha smo rabili deloma po kopnem grebenu, deloma po ledu in snežiščih do vrha Grossglocknerja neverjetno kratek čas tri ure in pol, za višino cca 1600 m. Plezali smo kar navezani tesno drug za drugim. Kamenina je idealna (Urgestein) in je telovadba preko plati in ostrih zob v grebenu eno samo uživanje. Greben ni več kot težaven, le proti vrhu nad višino 3500 m nas je temno nebo s kopastimi oblaki za Johannisbergom sililo k naglici, ki smo jo nekoliko čutili pri dihanju. Razgledi z grebena in z vrha so čudoviti, le škoda, da nas je grozeča nevihta kmalu pregnala z vrha, kjer nas je še neki Amerikanec z mojim fotoaparatom »pritisnil«. Z vrha Grossglocknerja (3798 m) do kočice na Adlersruhe (3456m) smo bili v dvajsetih minutah, popili hladno limonado in jo odkurili spet navzdol čez nevarne počki in zelena rebra oguljenega Glocknergletscher-ja na Pasterco, do kamor smo rabili od vrha dobrih 50 minut. Tej naglici je bila tokrat kriva nevihta za Wiesbachhornom in Johannisbergom, z druge strani pa tudi čisto na dnu

zavesti skrita misel naju dveh z Gandijem: »Da ne boste mislili Avstrijci, da smo Slovenci zanič...« Tako menda v gorah še nisem dirkal, od takrat, ko sva z Režkom po novi plezariji z vrha Planjave v Bistrico na avtobus pritekla v 55-ih minutah... Na srečo pa z nevihto ni bilo hudo, polagoma se je črnina razkadila in z največjim mirom smo jo po enournem počitku s Pasterce mahnili spet nazaj na Oberwalderhütte. Smučiči so bile še zmerom tam, kjer smo jih pustili, nedotaknjene in prav nič skrite. Milan in Zupet sta takrat že udobno smučala na prostranih smučiščih pod Oberwalderhütte in nista mogla verjeti, da smo že z vrha nazaj. Tisti dan smo napravili okoli 13 km poti ter 2100 m vzpona in sestopa. Dovolj je bilo, da smo že v zgodnjih večernih urah pocepali v pograde in zaspali kot ubiti.

Peti dan, 12. junija, je bil v načrtu vzpon preko 500 m visoke severne stene (Nordflanke) Fuscherkarkopfa (3332 m). Ob štirih zjutraj smo bili že na nogah in še pred sedmo pri vstopu. Milan se je odločil spet za smučanje okoli kočice, Zupet pa se nam je tokrat pridružil. Brez posebnega dogovora smo vstopili posamič na dokaj strmih snežiščih pod vpadnico vrha, tako da je nazadnje nanoslo, da nas je bilo na enem mestu preveč, pa sem jo jaz kar po svoje odkuril bolj na desno proti severozahodnemu grebenu. Z vrha je že začelo brenčati odtajano kamenje in prav nič me ni imelo, da bi jo skupil na gladki ledeni vesini. Podvival sem se na greben in precej pred ostalo navezo dosegel vrh. Tovariše je strmi led precej oviral, tako da so morali uporabiti na več mestih celo ledne kline. Ledena vesina ne nosi po pravici imena stena, čeprav ledeno pobočje dosega 55—60° strmine. Ob desetih smo že stali vsi skupaj pri triangulacijskem znamenju na vrhu Fuscherkarkopfa. Razgled s tega vrha je čudovit in vreme je bilo takšno, da si ga človek v gorah ne more lepšega želeti. To je bila za naju z Zupetom prva izrazito ledna tura, ki sva jo — moram reči — odlično prestala.

Sestop po deloma kopnem severozahodnem grebenu je bil enostaven. Ob pol dvanajstih smo že spet sedeli v udobni jedilnici na Oberwalderhütte po 700 metrih vzpona in sestopa pri poštem kosilu. Ob enih smo se od oskrbnika in kuharic poslovili in se v divjem smuku spustili na Wasserfallwinkel nad Pasterco — ter peš naprej na Franz Josefhöhe. Tam smo po skrbno opravljeni toaleti pri studencu, po britju in umivanju ter generalnem očiščenju obutve in opreme počakali na avtobus, ki nas je ob pol treh popoldne v najlepšem vremenu in čudovitem razpoloženju po uspešnih turah zapeljal naprej proti Zell am See.

Ne vem, če je še kje v Alpah kakšna cesta, ki bi bila bolj čudovito speljana in bolj skrbno vzdrževana, kot je Grossglocknerstrasse, namenjena zgolj tujskemu prometu in petičnim izletnikom. Razgledi so čudoviti in na najlepših ovinkih se avtobusi za nekaj minut ustavijo, da se človek lahko naužije razgledov in po mili volji fotografira iz odprtega avtobusa tudi med vožnjo. Seveda ob lepem vremenu. Cesta se precej nizko pod Glocknerhausom odcepi od tiste, ki pelje v Heiligenblut in se v velikih ključih spet dvigne mimo Walack-

hausa (3443 m) in Parkplatz-a Hochtor na višino 2503 m ter preide skozi razsvetljeni Hochtortunnel na drugo stran grebena. Tu se odpre prelep pogled na jezero Fuscher Lacke (2262 m) in globoko dolino Fuschertal ter Wiesbachhorn (3570 m). Razgled na dolino in vrhove proti Zell am See je bil tisto popoldne nepozaben. Te vožnje v odprtem avtobusu z občutkom ožgane polti in prijetnega božanja vetra na obrazu ter z razkošnim razgledom ne bom nikoli pozabil. Kar nekam žal mi je bilo, da se poslavljamo od tega koščka sveta, ki sem ga na novo spoznal in me je sprejel, kakor bi mi bil že od vekov usojen... Tako nam je gornikom menda zmerom za nečem hudo, kadar se poslavljamo od katerega koli vrha tega sveta, ki nam je z nevidno vsebino napolnil srce in dušo z novimi življenjskimi silami in novo ljubeznijo do vsega, kar je morda ob majhnih in velikih obupih že davno zamrlo v naši notranjosti. Kadar takole gremo z gora, vse lepo ostane nekje za nami, v nahrbtnike, ki jih jemljemo navadno s seboj na pot, ne gre nič od vsega tega. Srce pa pa čuti in molči, ker mu je o doživetih lepotah govoriti tako težko.

V Fuschertal se spušča cesta v dolgih serpentinah, od koder se nudi očem nepozabni razgled na Fuscherkarkopf (3332 m), Grossglockner (3798 m), Klöckerin (3422 m), Gr. Wiesbachhorn (3570 m), Hoch Tenn (3363 m) in Imbachhorn (2472 m). Ko cesta premosti deročo sotesko Fuscher Ache, se avto ustavi pred velikim hotelom Tauernhaus na višini 1151 m, kjer je določen 20 minutni odmor in te (ob zajetni denarnici seveda) postrežejo v ogromnim lončenih tirolskih vrčih s pristnim bavarskim pivom.

Pozno popoldne nas je avtobus odložil pred kolodvorom v Zell am See, kjer smo se znebili odvišnih smučí, ki smo jih poslali z vlakom kar naprej v Graz. Naša pot je šla po načrtih še v Dachstein in Gesäuse, kjer jih v izrazito kopnih turah ne bi mogli več s pridom uporabljati. Naš sklep je bil tak, da ostanemo en dan v Zell am See in si privoščimo malo počitka in kopanja.

Po kratkem iskanju ugodnega prenočišča v neki šoli, kjer so bila pripravljena udobna ležišča po vzgledu nekdanjega Ferialnega saveza pri nas, za potujoče avstrijske študente, smo pohiteli na samotno obalo jezera za mestom in se v toplem večeru razkošno naužili plavanja v mlačni jezerski kopeli.

Ves naslednji dan smo ob najlepšem vremenu preživeli v izposojenem čolnu, ki ga je nekje staknil Karli, se prevažali križem-kražem po jezeru, plavali v čudovito topli vodi in postopali radovedno po mestu, velikem kot naš Kranj.

Sedmi dan 14. junija smo se v ranem deževnem jutru odpeljali iz Zell am See preko Bischofshofen-a v Pichel pod Dachsteinom, Milan pa naprej na kliniko v Graz, kjer bi nas počakal. Vso odvišno prtljago v kovčkih smo spravili pri postajnem načelniku v Pichlu ter v drobnem dežju odšli po čudoviti Ramsauski dolini na Austriahütte (1818 m) pod Dachsteinom. Dve uri in pol udobne hoje med idiličnimi planinami in livadami bohotno cvetočih trav je bilo kakor počitek po napornih ledeniških vzponih prejšnjih dni.

Austriahütte leži na robu gozdov, od koder se odpira krasen razgled na celotno rajdo dachsteinskih vrhov z južnimi stenami, od Torsteina do Gamsfeldspitze, na zelene pašnike s tipičnimi tirolskimi planšarijami in čredami belordečih krav, polegajočih v macesnovih sencah. Med potjo se je nebo zjasnilo in celotna rajda mokrih južnih sten Dachsteina je vstala iz razcefranih megla pred nami... Tam na zelenih tratah med smrekami in macesni na Austriahütte me je tisti večer nenadoma napadlo čudno domotožje in tesnobno dolgčas mi je postalo po naših gorah... Lepo je bilo tam, lepo, do malo kje na svetu more biti lepše, a vendar se mi je zahotelo biti nekje v Koncu Bistriške doline pod Koglom, v Repovem kotu ali pa nekje na klopi za Aljaževim domom, pred bajto v Krnici ali Tamarju. Nikoli še nisem začutil take vroče želje po domači zemlji kot takrat, morda le še tistikrat, ko sem dve leti hrepenel za žico v Italiji... Tisti večer dolgo nisem zaspal...

Osmi dan, 15. junija, smo vstali zgodaj zjutraj in ob osmih vstopili v južno steno Türlspitze (2537 m) v smer levega grebenskega raza. Stena je visoka cca 500 m, smer je ocenjena z II.—III. težavnostno stopnjo, ki se ujema tudi z našo oceno. Plezali smo sami trije z Zupetom in Gandijem, Karli pa je odšel v smer desno od naše, z nekim Dunajčanom. Na vrhu smo se počakali in posedeli na soncu. To naj bi bila za začetek le lahka poizkusna tura, da spoznamo skalo, za naslednji dan pa bi se odločili za težji vzpon v Torsteinu ali južni steni Dachsteina, pa nam je žal vreme prekrizalo račune.

Z vrha Türlspitze smo sestopili po snežišjih zahodnega pobočja nad Südwadhütte, na koto 1950 m. Tu se je Zupet vrnil nazaj v kočo, mi trije pa smo se povzpeli še skozi Rotte Rinne na Huner Scharte (2602 m) ter se po običajnem pristopu čez Hallstättergleit-scher povzpeli na vrh Dachsteina (3004 m). Vreme je bilo čudovito, nebo nakodrano z belimi poletnimi oblaki, razgled pa tak, kot si ga le morejo želeti oči...

Sestop z vrha Dachsteina na Austriahütte je bil prav pobalinsko hiter, saj smo za 1400 metrov višine rabili komaj dobro uro in pol. K naglici so nas silile sive kope oblakov za zapadnimi vrhovi, ki so obetale za naslednji dan poslabšanje vremena. Ob petih popoldne smo že spet udobno sedeli v naslanjačih terase pred Austriahütte in pili hladno uležano mleko s planšarije pod kočo. Tisti dan smo opravili spet čez 2000 metrov vzpona in sestopa in nekaj kilometrov hoje ter plezarije po ledenikih in dachsteinskih snežišjih. Zvečer je zadivjala značilna dachsteinska nevihta s treskanjem in nalivi, da nas je naslednje jutro ob pogledih na črne maroge v stenah minilo vsako veselje za plezanje. Napori zadnjih dni so nam že zlezli v kosti in domenili smo se za nujno potrebni počitek.

Dopoldne smo še nekam prelenarili, poležavajoč v mehki travi nad kočo, z očmi neutrudljivo uprtimi v stene in vodiče, da sem nazadnje že na pamet vedel za vsako smer v južnih stenah Torsteina in Dachsteina, z znamenitimi smermi preko Dachla in Münchnerkamina. Stena je visoka mestoma do 800 metrov in po formaciji še

najbolj podobna našim Šitom. Popoldne pa me ni vzdržalo več in ko so ostali spali v koči, sem pohajkujoč po tratih nad Austriahütte, na zelenem grebenu Burgleiten nenadoma sklenil, da splezam še na katerega dachsteinskih vrhov. Izbral sem kar najbližji vrh in se na »divje« po policah, travnatih vesinah in snežiščih povzpel na 2650 m visoki vrh Höhe Gamsfeldspitze. Tam sem doživel ob kamenitem možicu prelep večer na samotnem vrhu, od koder se mi je odpiral nepozaben razgled na dolino Ramsau ter nižje ležeče planine s skodlastimi strehami planšarij in čredami govedi, ki so jih pastirji z zateglimi klici zganjali v staje. V temnih sencah je legal večer nad dolino pod mano. Pohiteti sem moral, da še pred mrakom dosežem kočo. Sestopil sem na Flunderscharte ter po lahkem grebenu nazaj na Burgleiten in v kočo na večerjo. Dobre štiri ure sem rabil za 700 m vzpona in sestopa. Tovariši so me iskali vse popoldne in me končno opazili na vrhu Höhe Gamsfeldspitze, kjer sem razposajeno jodlal in »po kranjsko« vriskal, ko sem se dričal po snežiščih zahodnega pobočja. Kar nič jim ni bilo všeč, da so »zabušili« en vrn, na katerem sem bil sam, zato so sklenili, da še sami pohitijo drugo jutro nanj, še pred odhodom v Pichel na vlak, ki nas je še drugi dan imel prepeljati v Gesäuse. V Gesäuseh je bilo namreč na programu zaključno kresovanje in proslava planinskega praznika (Feuerfest), kamor so imeli priti Karlijevi znanci in voditelji graške sekcije Alpenvereina in Bergrettungsdiens-t-a.

Drugo jutro desetega dne našega potepanja (17. junija), ko sem se jaz v postelji zadovoljno preobrnil in vlekel dreto naprej, so jo Karli, Gandi in Zupet kar brez zajtrka že ob treh pred svitom mah-nili na Höhe Gamsfeldspitze, da bi ne imeli »mačka« po lenarjenju prejšnjega dne. Ob sedmih zjutraj smo že sedli k zajtrku, spet vsi skupaj zadovoljni, oni z vzponom, jaz pa še s spanjem po vrhu...

Ganljivo in prisrčno je bilo slovo od oskrbnice in njenih veselih hčera, ki sta nam vsak večer peli dolge tirolske »jodlerje«, da je Zupet ob spremljavi kitare kar solzne oči dobival ob čudovitih »štímah«, ki sta jih »navižali«. Povsod so odnesli o nas Jugoslovanih najboljše vtise in iskrena čustva pravega hribovskega prijateljstva so nas nekje zvezala z vsemi ljudmi, s katerimi smo prišli v stik v avstrijskih gorah. Menda povsod na svetu prebivajo in v gore hodijo po nagibih in karakterju podobni ljudje. Ne vem, ali smo imeli mi srečo z njimi ali oni z nami; ali pa drug z drugim, da smo se nekje čisto na dnu srca tako dobro razumeli med seboj. Naši razgovori z Avstrijci so bili začuda podobni tistim, ki jih je že Tine Orel opisal v svojem članku »V avstrijskih gorah« v 11. in 12. številki Planinskega Vestnika — letnika 1950 in v prvi številki letnika 1951, zato jih jaz ponovno ne bom opisoval.

Iz Pichla nas je vlak odpeljal proti Selztalu, kjer smo prestopili na drugo progo, ki pelje proti Grazu. Izstopili smo med prvimi kapljami pozne popoldanske nevihte na postaji Börndorf, izhodiščni točki za južno stran Gesäuse. Med »štrenastim« nalivom smo po dveh urah in pol popolnoma premočeni prikolovratili na Klinkehütte

(1504 m) pod Kalbringom, kjer smo ves večer sušili do zadnje niti namočeno obleko. Koča je bila že polna planincev in graških alpinistov, ki so se iz Graza pripeljali s kamionom na kresovanje, na katerem je bila na programu tudi majhna slavnost v čast prvim alpinističnim gostom iz Jugoslavije. Za dobro voljo sta spet poskrbela naš Gandi in Karli, tako da se je razvil večer v prisrčno navezovanje poznanstev in povabil v naše gore.

Dež je lil vso noč in vse naslednje dopoldne, tako da so vsi naši pobožni načrti o plezarijah v Gesäuse padli v vodo in smo jo tako enajstega dne našega potepanja odkurili med solznimi meglami nazaj v Börndorf na vlak ter okoli osmih zvečer prispeli v Graz, kjer nas je že čakal Milan.

En dan je veljal ogledu mesta Gradca, velikega mestnega muzeja srednjeveškega orožja in ostalih zanimivosti. Zame in Milana je bilo posebno doživetje ob zaključku naše poti še ogled Rembradt-ove razstave in slik nizozemskih slikarjev njegove dobe. Tako mi je bila tudi kot kiparju in ljubitelju umetnosti dvakrat »požegnana« pot z nepozabnimi vtisi s tega prvega obiska po Avstriji.

Zvečer so nam graški alpinisti in reševalci priredili na Gradu prisrčno slovo in v imenu Planinske zveze Slovenije smo določili tudi termin za izmenjavo in obisk njihove prve skupine, ki je imela priti tisto poletje v naše Julijske Alpe.

Tisto noč so nas graški fantje razmestili po svojih stanovanjih kot goste in nas prav dostojno prenočili. V dobrem spominu mi bo ostal sprejem pri revni družini Karlijevih domačih in njegovih hišnih znancih družine Tauss v Wartingergasse, kjer so me drugo jutro prebudili zvoki poltiho, privitega radia ob veliki kristalni čaši s sladko smetano politih rdečih vrtnih jagod... Za slovo so mi podarili še lep album velikega formata v bakrotisku, z velikimi slikami naše poti od Lienza do Zell am See-a, ki ga še danes z veseljem odprem in listam po spominih na tiste dneve...

☆

Po trinajstih dnevih rajžanja sem na tihem delal obračun.

V desetih dneh, ki smo jih preživel v gorah, smo opravili skupno okoli 9000 metrov vzponov in sestopov, povprečno 900 metrov na dan. Včasih je bilo kar preveč naporov za en sam dan, a utrjeni, kot smo bili, smo želeli videti čim več in čim več doživeti. Z Avstrijcem Karlijem smo se dobro razumeli. Skrbel je za nas z materialne strani Alpenverein, mi pa smo ga z našimi »triglavkami« zalagali, da se je včasih prav po jutrovske naslajal nad dimom pristnega jugoslovanskega tobaka. Cigarete so namreč v Avstriji zelo slabe in večinoma uvožene z ameriškimi znamkami. Za dobro voljo je poleg Karlija, ki je odličen humorist, vse dneve skrbel še neuničljivi Gandi, ki nas je zmerom zabaval s svojo »nemščino« in »krajnšč'm« ogovarjanjem žensk po peronih in planinskih kočah. Reči moram, da je bila naša družina kar posrečeno izbrana in od tistikrat cenim in uvrščam Gandija kot alpinista in kot tovariša med

tiste, ki se v gorah nanje lahko tudi v najhujšem zaneseš, pa če bi ga kdo tudi iz najtežje smeri krical na pomoč.

Seveda so Avstrijci povsod gledali na nas kot jugoslovanske alpiniste z nekimi čisto posebnimi merili, ki pa so se precej izpremenila, ko jim je Karli pojasnil nekatere stvari o naših vzponih, opravljenih v tako kratkem času. Le žal nam je bilo, da sta kratko odmerjeni čas in včasih slabo vreme prekržali naše večje načrte, ki pa jih bo, upam, še prihodnost pokazala za izvedljive, in bodo, kakor so bile še v tistem poletju leta 1950 — našemu alpinizmu le v čast in ponos.

☆

Nekaj dni po povratku iz Avstrije sem ponovno dobil obvestilo, da sem določen v moštvo, ki se prve dni julija udeleži posebnega reševalnega tečaja v Lienških Dolomitih. Povabilo je bilo tokrat poslano za trojico naših reševalcev, stroške celotne odprave bi naj po dogovoru nosil prireditelj: Avstrijska gorska reševalna služba za Koroško in Vzhodno Tirolsko, s sedežem v Celovcu. Sprva nisem nič kaj z veseljem pristal na to, da grem, preveč me je skrbelo, da me potem Planinska zveza ne bo upoštevala pri odpravi na Mont Blanc, katere sem se najbolj želel udeležiti. No, dogovor je bil tak, da se tega tečaja kot načelnik baze GRS Ljubljana moram udeležiti, iz Jesenic naj bi šel Uroš in za bazo GRS Kranj Dovjak Tone. Tisto prvo rajžo po Avstriji pa so mi »navrgli« kot nagrado za uspelo izdajo Plezalne tehnike, ki je mnogo pripomogla k vzgoji mladih v alpinističnih odsekih. Tako mi Mont Blanc ne bi ušel. Vesel, da bom spet videl nov kos gorskega sveta in nove ljudi, sem pristal na imenovanje v moštvo, saj sem že takrat imel trden namen poleg plezalne tehnike napisati še posebno knjigo o modernih načinih reševanja v gorah, pa bi mi ta tečaj lahko samo koristil in dal novih idej k reševalni tehniki, ki je pri nas žal še zelo zastarela.

1. julija 1950 smo se zbrali vsi trije na Jesenicah in po kratkem pregledu s strani naših carinikov je hlapon zavil v tunel Podrožico. Na postaji v Podrožici nas je že čakal predsednik celovškega planinskega društva Müller s svojim avtomobilom, v katerega smo se preložili z vso prtljago. Po prijetni vožnji skozi celovško kotlino, nas je povabil v svojo, na idiličnem bregu Vrbskega jezera ležečo vilo, s katere se odpira razkošen razgled na jezero, Karavanke in Julijske Alpe s Triglavom. Po gostoljubnem sprejemu ob črni kavi sem si ogledal njegovo dragoceno zbirko baročnih in bieder-mayerskih slik, na katere je mož zelo ponosen. V resnici sem mu njegov zaklad kar zavidal, saj hrani med svojo zbirko tudi nekaj dragocenih primerkov Layerja in Berganta.

Proti večeru nas je zapeljal še v Celovec, kjer smo si ogledali mesto ter večerjali v mestni kleti. Spali smo tisto noč vsak pri svojem gostitelju, pri reševalcih, ki so bili pozneje ves teden v naši družbi na Karlsbaderhütte in so se tudi udeležili tečaja.

(Nadaljevanje sledi)

Dr. Josip Šašel:

KOROŠKA IMENA NA NAŠIH SPECIALKAH

(Nadaljevanje)

LIST VELIKOVEC

Na tem listu se vzpne narodnostna meja najvišje na sever. Prikazuje se ozemlje, na katerem živi največ naših rojakov na Koroškem. Severno Drave vidimo Velikovško Čezdravje, Celovško polje ter vzhodne Gure, južno Drave pa nekaj Spodnjega Roža in Podjuno. Po tem redu si oglejmo imenoslovje.

Svet od južnih sklonov Svinške planine do Drave je dobil od Podjunčanov ime Čezdravje, prebivalci so Čezdravci, od tega so dobili tudi vzdevke Čedrovci in Čedrmani. So ali Gorjanci na gorskih področjih ali pa Poljanci na ravninah med hribovjem. Vse obvladajoč položaj ima Svinška planina, tudi Svinška ali Svinja planina. Nemci jo imenujejo Saualpe, Slovenci pa se te razlage (od svinje) branijo; pravijo, da so nekdaj pridobivali v gori svinec, od tega njeno ime. Svinčeno rudo so tedaj spravljali v topilnice v Svinec, ki je tudi od tega dobil ime, medtem ko ga Nemci kličejo Erberstein.

Pa naj te probleme reši zgodovina in jezikoslovje. Za nas je važno, da se ustali določeno geografsko ime, to pa je vsekakor Svinška planina. Samo pod tem imenom so jo poznali naši partizani, ki so v herojski borbi na teh izpostavljenih vrhah uveljavljali naše meje.

Na karti je tiskano ime Svinška pl. na nemškem svetu zgoraj, Zau A. pa na našem jugu. Narobe bi bilo bolje. Tudi je ta tisk preveč na sever pomaknjen; Svinška pl. seže samo do zareze Klippitztörl, severno je že Seetaleralpe.

Narodnostno mejo smo uveljavili do višine Špajk Kogel (1899 m). Južno od tod ima naša karta v teh višinah precej nemških podrobnih imen, na katerih pri obstoječih razmerah ne kaže dosti spreminjati. Kajti ta imena služijo za splošno lokalno orientacijo, slovenska imena (v kolikor obstajajo) so samo posameznim starejšim domačinom znana. Tudi nemška imena so svojevrstni dokumenti; ime Windische Wiese (Slovenja trata) na primer označuje živo narodno mejo gotovo že nad pol tisočletja (gl. Koroški zbornik str. 115). Vendar pa je treba pripomniti, da je Kl. Zaualpe (prav Zaualm) pri naših Mihena Svinška pl., Grafenbacher Alpe (prav Alm) je Knežna pl.; Dikser Alpe (pravilno fonetično: Djekser Alm) pa Dješka pl. Kraj Golovica (pravilneje menda Volovica) je popolnoma nemški, zato treba ime Wöflnitz pristaviti. Pustrica je tudi nemška, pa tu imenska razlika (Pustritz) že ni velika.

Okoliškemu imenu Johannerberg je treba pristaviti Št. Janška gora, Mihaelerberg — Šmihelska gora. Hudi kraj je obsežnejši, severna kmetija Kaderk (na karti napačno Kuderck) spada še v ta kraj, ki je dobil ime od »hudega«, strmega in slaborodnega sveta. Posebno razvpit je Kaderkov vrh 1213 m (na karti Cauberkogel), iz katerega se po verovanju ljudstva dviga coprnica v oblake, da dela točo (zato tudi Coprški vrh imenovan), severna cerkvena Krečiče (na karti Krejčice) pa tedaj proti toči zvoni.

Zahodno: Buhberg je Bukovica.

Vzhodno Grebinja se reber Svinške pl. podaljšuje do hrpta Gorenjšice ob Dravi. Ta reber je od Pustrice doli naseljena, okoliška imena na naši karti pa hudo motijo; tako vzhodno od Pustrice: Semiče, prav Schöneweg (slov. Zeminj); južnemu Dolgo brdo treba pristaviti Langegg; južno: Gozdniče, prav Gönitz. So to že nemški kraji.

Kakšen veter je tu sem zanesel Gorenče? To ime spada daleč na jug k Dravi, označuje ravni svet južno Gorenjšice; tudi fara s cerkvijo Šmiklavž (na karti Sv. Miklavž) se imenuje Gorenče. Na mestu, ki ga zavzema to ime na karti, spada ime Gabrije.

Vzhodna Gradnica je popolnoma nemška, zato prav Granitztal (znani Granictal iz Prežihove »Požganice«). Tudi Nem. Gruče je prav Deutsch Grutschen.

Ves ta hriboviti svet od Dolgega brda doli ima skupno ime Gruče (tudi Beruča).

Južno Grebinja: Pependorf, prav Popenhof; Sv. Koloman, prav Št. Kolman; Ereneg je po naše grad Mravljak.

Hribovje južno Grebinja se imenuje Vašinje. Poznamo Velike Vašinjne (tam, kjer je na karti razprto tiskano Vašinje) in Male Vašinje vzhodno, ki zavzemajo hribe: 592 m Št. Jakobski vrh, 549 m Pesradnik, 631 m Brdo in 621 m Št. Petrski vrh. Vmes je dol, kjer treba na mesto Lube staviti Vašinjče, mesto Pirk pa Brezje.

Vzhodno Velikovca: višina 590 m je Murnov vrh (false More Kg), južno 546 m pa Štrlinkov vrh; Oberzilah, prav Sele.

Južno: Unarah, prav Vinare.

Zahodno Rude se dviga osamljen stožec Lisna; naselje pod istim (severno) je Podlisna (ne Kanare), južni gozd pa se imenuje Kanoren. Južno: Lipe Kg, prav Lipiški vrh.

Ob Dravi: Verncah, prav Brnce; severno Lipovo, prav Lipova ves; Bah, prav Potoče.

Zahodno Grebinja: Gorjuš, prav Gorjuše; Enclja ves, prav Encelna ves; Vata ves, prav Vota ves.

Severno Velikovca: višini 586 m treba pristaviti ime Petelinc; Olšenica, prav Ovšenica (kraj nosi ime od ovšja = jelševja); tu skoz teče Burcarjev potok (na karti napačno Vurla B.).

Tik Velikovca (zahodno): Ricing, prav Ricinje; je to okoliško ime, kakor zahodnejše Klopiče, vmes »Ob der Drau« odpade.

Severno: Lilijen B., prav Lilijska gora. Severna hriba Pušel Kg. in Hoenrajn sta znana pod skupnim imenom Gorinje (kmetija Gornar na vzh. pobočju); južni vrh je Pušeljnov.

Zahodno: Gutendf, prav Dobrčna ves; Na Dračju, prav Tračje; Humberg, prav Hombérk.

Južno Trušenj: Sv. Lambert, prav Št. Lampret (Lampreški hriber je znamenit po izkopaninah svetišča Jupitra Dolichena); Št. Jurij, prav Št. Jurij na Vinogradeh; grad Brankovec (pravilno bi bilo Brankovca) je bolje imenovati popularnim imenom Ramšiselj; Korpiče, prav Korpiče (Koš).

Cezdravje zapira proti Celovškemu polju Škofeljca (ob Krki) in južna Brankovca. Severna višina 800 m Škofeljce se imenuje Uštinov vrh, južna 835 m pa Karška gora (tudi Kovarjev vrh), naselje vmes je Zg. Škofeljca (na karti Škofeljca). Tudi ob severnem vzhodju ima karta ime Škofeljca — to je Mala Škofeljca.

Severno: Mos Kg, prav Blaški vrh; južno: Švajga, prav Žvajga.

Ob vzhodnem podnožju Škofeljce je naselje Grunčiče; cerkvi južno treba pristaviti ime Št. Lenart.

Pri Slov. Šmihelu: Žalna ves, prav Žavha ves.

Globoka zarezna Svinjskega grabna (na karti brez imena) deli Škofeljco od južne Brankovce. Ob južnem vходу v Svinjski graben je naselje Podgorje, kar nato pa Rótiše (na karti brez imena), ob severnem izhodu pa Vogliče. Tudi Brankovca je naseljena, te kmetije se skupno imenujejo Brankóljani.

Na zahodnem podnožju Brankovce: Dertnik, prav Drča; Jakob, prav Jakopič; južno Smole, prav Smolej; kar zahodno ob cesti (pri križu) je znana gostilna Tamiš.

Preidimo na zahodno Celovško polje.

Na severovzhodu tega se dviga gorski čok, ki ga naši imenujejo Hrebelja; Nemci so iz tega napravili ime Krähwald, s katerim označujejo gorska naselja, ki jih Slovenci poznajo pod imenom Apače. To so že trdo nemški kraji.

Pač pa Slovenci segajo še na južni Krištofov vrh z romarsko cerkvico Št. Krištofa.

Južno je višini 897 m pripisano Landšaden Kg; to je po naše Hum.

Zahodno (ob Krki): Žalha ves je med Slovenci bolj znana pod imenom Pajre; Hausdf, prav Vuha ves; Jakič, prav Kopanje; Dušnje, prav Dešine.

Zahodni vrh čoka Hrebelje tvori Štalenski vrh (na karti Št. Lenska Gora), kateremu je treba pristaviti nemško ime Magdalensberg. Na tem se vršijo sedaj izkopavanja, ki so spravila na dan take znamenitosti, da nekateri že domnevajo: odkrili so iskano Norejo, glavno mesto nekdanjega Norika.

Jugozahodno od tod se nahajamo že na zgodovinskem Gosposvetskem polju. To je danes popolnoma ponemčeno, tako da služijo slovenska imena krajev bolj za znanstveno orientacijo kakor pa za praktične kažipote. Da zemljevid ne zgubi praktičnega pomena, bo treba nemška imena pristaviti. Kako pa so slovenska imena na teh zgodovinskih tleh važna, naj navedem za primer: Naša karta ima vzhodno Gospe svete ime Šribiče, pravilno je Žrebiče, nemško Stuttern. To ime se v listinah omenja že v začetku XII. stol. (Kos, Gradivo št. 119, 443) kot Stutaren, kar Kos sloveni: Strpiče. Pred 50. leti je A. Beg v »Slov. nemški meji na Koroškem« (str. 58) slišal Šriepče in napravil iz tega pismeno obliko Srepiče. Pa tudi on ni dobro slišal, ljudstvo pravi Žriebače in še pomni, da so tu redili nekdanj »žrebače« (t. j. plemenske) kobile, od tega ime kraja. To se sklada z nemškim prevodom Stuttern. Skoraj do sem pa je segal nekdanji Virunum, v njegovih izkopanih so našli sledove o češčanju noriške kobilje boginje Epone, kar bi znalo biti v zvezi z obravnavanim imenom.

In takih zvez krajevnih imen s sivo davnino je tu še dosti, deloma že dognanih, marsikaj pa se bo še razkrilo. Naj navedem še Varpjo ves (nemško Arndorf) tik vojvodskega prestola na Gosposvetskem polju. Slovensko ime je verjetno izvajati od besede vepj = divji merjasec. K temu je Dav. Trstenjak v Kresu 1883 (str. 528 sl.) pisal: Na mestu starega Virunum stoji danes Veprija ves... Grški pisec Suidas pripoveduje, da je v okolici Viruna razsajal divji merjasec, tako ljuta zver, da se nihče ni upal nad njo. Pa našel se je mož, ki jo je ubil in v mesto na hrbtu prinesel. Prebivalci so mu klicali v svojem jeziku »vir unus, vir unus!« (t. j. edinstven mož) — od tod ime Virunum.

Danes je splošno priznano, da izvirajo imena rek, kakor Drava, Sava, Krka i. dr. od najstarejših prebivalcev in med temi je tudi Glana (nemško Glan), kakor jo domačini nazivajo in ki se na karti še piše Glina.

Moteča zmešnjava se je na karto vnesla okoli Otmanj. Kar zahodno se tiska Virnja ves, tam pa je Rotmanja ves (Rotmannsdf); južna Rotmanja ves je prav Mišlja ves (Gammersdf). Severno: Rotajs je slov. Rotišče (tudi ime, ki sega v našo politično zarjo).

Nemška imena bo treba pridjati: Trovaska ves — Treffelsdf; Majzlca — Meiselbg; Posov — Possau; Telče (ne Teleče) — Töltshach; Modrinja ves — Möderndf; severno: Goričja ves je napačno, slov. se je kraj zval Gorce, danes pa je znan samo kot Hörzendorf.

Vzhodno Gospe svete: Vogljice, prav Voglje — Winklern; Orešovec — Nessendf; Olše — Gottesbichl; Goričica — Kreuzbichl; Zapuže — Haag; Ličja ves (po Jarniku prav: Niče) — Leibnitz; Domačna ves — Matzendf; Vasja ves — Lassendf; Dominča (tudi Tominča) ves — Deinsdf; Ovčja ves — Schöpfendf; Žilej, prav Žileji — Sillebrücke; Škofji dvor — Pischeldorf; Bela — Vellach; Sv. Martin, prav Šmartin.

Južno: Gorice — Pichlern; Hrastovica — Krastowitz; Blažnja ves — Blasendf; Vresje — Haidach; Kazaze — Harbach; Trdnja ves — Hörtenndf; Borovje — Farchern; Partovca — Portendf; Ezelsberg, prav Oslova gora; Gunderska ves — Gundersdf.

Precej nejasnosti je ob važni »veliki« cesti Celovec—Velikovec. Pri mostu čez Krko je tiskano Perkonik, prav Muta; Delnja ves, prav Dolnja ves.

Onstran Krke pa je dvakrat tiskano Na Bregu; namesto severnega treba staviti Korpič (znana gostilna), namesto južnega pa Grad na Krki; Na Vresah, prav Vresje; Lancova (severno Pokrč), prav Klanča ves; V Ovšah, prav Ovšje; Hamerbg (severno Lečje gore), prav Hamre; Lange Rajn (južno), prav Dolgo brdo (v narečju: Dunga brda); Štrigle, prav Streglje; M. Benetke, prav Ječmen — Kl. Venedig; južno odtod je najprej Livško blato, nato Jadovsko blato.

Vzh. Zrelca (ob Glani): Fovja ves, prav Hovja ves; V Selu, prav Selo; Zand, prav Prod; Pokin (južno Tinj), prav Pekinj.

Iz Celovškega polja se dvigajo na jugu Gure, nemško Satnitz. Tudi za to ime se je naša terminologija dolgo lovila; po nemškem Satnitz se je skovala Zadnica, potem Satnica, potem Osojnica, naša karta ima Na Gorah (Zadnjica). Nam pa nikakor ni treba hoditi k Nemcem na posodo; ljudsko ime Gure je staro, prastaro, mogoče izvira še iz predсловenske osnove. Zanimivo je namreč, da pojem Gure (pridevnik gurski) označuje samo predmetno ozemlje; prebivalci so Gorjanci, Gorjanke (pridevnik gorjanski se tudi nanaša samo na ljudi).

Ime Satnitz izvira verjetno iz kake slovenske besede. Nastanek nemškega imena je pojasnil Wutte v Carinthii I. 1936 (str. 155 sl.) in ugotovil, da se je to poimenovanje vpeljalo v nemško nazivoslovje šele od leta 1861 dalje; prej se je držalo samo ožjega okoliša na podnožju Gur južno Celovca, tam kjer je danes Satnitzbauer.

Najnoveje razlaga Kranzmayer v Carinthii I. 1950 (str. 592) besedo Satnitz iz slov. Sotnica, »die Gegend der beginnenden Bergpfade«. Kako si to predstavlja, ni jasno! Možno pa je, da je beseda Sotnica nastala iz »So(po)tnica«, nekako podobno, kakor Sotla iz »So(po)tla«; Sotla priteče na gornjem toku iz »sopoti« (sotesk), podobno pa se pride na planoto Gur skozi mnoge soteske, posebno na »Sotnici« južno Celovca.

Pa naj o tem razpravljajo poklicani. Tu morem ugotoviti, da se je naziv Gure uveljavil posebno po literaturi partizanov, ki so na tem »pragu Celovca« živahno delovali in hudo krvaveli. Zato spada tudi na naše zemljevide.

Kar ob levem robu karte je tiskano Osojnica. To ime se je skušalo raztegniti na celo planoto, pa niti tu niti drugod nima kake upravičenosti. Nemci imenujejo ta kraj Zwanzgerberg, domačini v narečju Sóvenca ali Sójenca, kar daje pisмено obliko Slovenjica ali Svojenica. Menda se rojaki v Celovcu še niso odločili za eno teh oblik, dotlej je vprašanje pač odprto.

Severni Predigerštul je to ime dobil od gospode iz Celovca, ki je od nekaj rada zahajala sem na lov; domačini imenujejo to markantno skalo Slovenja peč (Sóvenška peč).

Južno ob levem bregu je napačno Goljšova, prav Goljšov. Ime Dvorec se je v ljudskih ustih spremenilo v Zvorc in bo treba to vsaj v oklepaj pristaviti.

Pri Verovcah stoji »Šk.«; naj se označba »Šola« pristavi hiši na jugu.

Severno: Na Špicah naj se poenostavi v Špice.

Medgorje se splošno piše, domačini pa govorijo Migarje; ta oblika naj se v oklepaj pristavi.

Severno: Ebnek, prav Ravnjak.

Južno: Zasmoje se sicer tudi govori, vendar pa se večinoma še sliši stara oblika Kozasmoje (nemško Kosasmojach); etimologija tega imena še ni dognana, verjetno pa spada v isto vrsto, kakor Kazaze — Koseze.

Južno od naselja Kozje je čez Dravo znan brod, kateremu je treba pristaviti ime Brodnik.

Vzhodno: Mlinski Graben se navadno imenuje samo Mlince; Lisje, prav Lišje (= lešje).

Škrbino imenuje ljudstvo predvsem strmo, škrbinasto skalovje po celi dolžini na vzhodu (proti Dravi); naj se ime primerno raztegne.

Kar južno Drave vidimo nekaj Spodnj. Roža.

Pri Dravi (ob levem robu karte) je vas Glinje, ki je med ljudstvom znana samo v obliki Glinjane; isto tako Ždovljane malo vzhodno (na karti Ždovlje).

Sp. Glinje naši sploh ne poznajo, je to Sp. Vesca; mesto sosednje Vesce pa treba staviti Kajže.

Južno je gora Macna (ne Macen), ki ima to ime od gorske vrbe »maca« (drugod iva imenovana). Na gori je kapelica Št. Ana (ne Sv. Ana), tam poleg pa Volčji vrh (ne Volfberg). Ob zahodnem vznožju Macne so znane Bajdiše, ne Bajtišče. Mesto Pri Lipi treba tam staviti Tonin (iz pravljičice znana kmetija).

Vzhodno pobočje Macne je naseljeno. Tam so kmetije Korenjak (ne Kornjak), Vgriz (ne Ogris) in Mišov; vse te hiše so znane pod skupnim imenom Korenjaki (tudi Borovske Rute, na karti napačno samo Rute).

Tudi severovzhodno pobočje ima pogrešna imena: Volsberg sem že omenil; vrh 1071 m (vzh. kmetije Rup) treba označiti z imenom Toplak; odnotne kmetije se kličejo pod skupnim imenom Zavrh (ne Zadnji Vrh).

Južno: pobočje med 1683 m in 1510 m se imenuje Globušje,

Južno Črnega vrha ni Suha Dol., temveč Hudi rov; ta rov se v višjih legah (pod 1340 m) imenuje Kleščje.

Vzh. Šmarjete: Sp. Vesca, prav Dolnja ves; Zg. Vesca, prav Gornja ves.

Spodnji Rož sega na vzhodu do Hmeliške Borovnice, ki se tudi Frajpah imenuje, zaradi tega, ker je bilo ribljenje v tem potoku nekaj »fraj«.

Tudi okoliško ime Frajpah obstoja; pravi pa se tudi Borovnica.

Pri tej Borovnici že prestopimo v Podjuno.

Na jugu vladata nad tem podoljem Visoki Obir in bajeslovna Peca.

Visoki Obir nosi na naši karti ime Ojsterc; s tem imenom pa ga poznajo menda samo v Selah, povsod drugod pa kot Obir, zato treba to splošno ime obdržati. Severno ima pred seboj Mali Obir 1947 m, zato treba vrh 2142 m označiti kot Visoki Obir. V sedlu med njima 1686 m je Jagovčeva planina; za kako Pl. Hofman ne vem. Na vzhod se vleče od Visokega Obirja dolga reber, ki se pri 1828 m imenuje Krágulšje, nadalje pa (pred Póčulo) Velika raven. Tudi od Kragulšja na sever se odcepi reber Štenge na Mnihovec in Staro goro. Na mestu »pl. Šefler« treba tiskati Šefnarca, namesto »Marija Pomagaj« Grabštajnska pl., namesto Štokhube pa Štok.

Svinčeni rudnik Adolf Šaht in Ignaci Šaht so že tako davno opuščeni, da malokdo ta imena še pomni.

Namesto »Kunet Gr.« naj se stavi »Dol Suhe«.

Strmi breg proti Dravi severno Apač se imenuje Trbuhovec.

Jarek potoka Podkanje je Krtolovec, pri višini 1245 m pa Kotel.

Gričevje, ki ga oklepata Drava na severu in spodnji tok Bele na jugu, imenuje ljudstvo Vrhje, prebivalci so Vršani. Mem tem hribovjem so vnedrena jezera Klopinjaško, Zablaticnikovo (ne Zablasko) in Goseljno.

Tik ob Klopinjaškem jezeru stojita dva izrazita hriba: južno Gračarca (ne Gačarca) ali Gračica, zahodno pa Kicelj 684 m.

Zahodnejši podolgovati hrib nosi na karti naziv Kamenska gora; ker ima naselje na vzhodu isto ime, je bolje imenovati severni vrh 653 m Nagradnik, srednji 703 m Košica, južni del pa Št. Vidška gora.

Kakor že imena Gradčarca in Nagradnik kažejo, so arheologi na teh Vrhéh odkrili stare in najstarejše sledove naših prednikov. Tudi v naši zgodovini so skoraj vsa naselja tega okoliša pomembna (Mohličje, Kamen i. dr.).

Na severu ob Dravi je Goreča ves, bolje bi bilo Gorečja ves (ime od Gorec).

Vzhodno: Št. Marks, prav Št. Markš.

Južno Peračice je vrisana graščina, tam naj se pristavi ime Žirovnica.

Zahodno (ob Dravi): Sp. Zamanje, prav Sp. Zamanje; južno Klopinj-skega jezera je Gor. Zamanje (ne Zamanje).

Severovzhodno (proti Dravi): Žedinja ves, prav Židinja ves.

Most čez Dravo pod Škrbino ni Most Sv. Ane, temveč Anin most.

Vzhodno (ob Belj): Drabunaše, prav Drabunaše.

Severno: Pogerče, prav Pogrče.

Vzhodno: M. Čape, prav Malčape.

Vzhodno od Reberce (onstran Bele) se dviga Žitrajaska gora na Jegartov vrh. Vzhodno tega se pride skoz Pluže (soteska ob zgornji Suhi) k Priberniku (na Prevernik).

Severno hriba Gradišče je cerkvena št. Lipš, tamošnja okolico je treba označiti z imenom Tihaja.

Južno naselja Podjune: hrib Sv. Hema 843 m je bolje imenovati Sv. Rozalija (Hema).

Jugovzhodno hrib 1016 m Gočnik, prav Tučnik; južni Holcmajster, prav Lipnik.

Vzhodno treba skupino hiš (južno cerkve Sv. Šimen) označiti z imenom Puše.

Kar južno Globasnice (prav bi bilo Klobasnice) je nekaj hiš, ki se imenujejo Podroj.

Južno: Stuger, prav Strgar, ozir. Strgarjev mlin.

Pot, ki drži od tod mimo Logarja gori, se imenuje (pod Čemrovo glavo) Rog.

»Čemrova Gl.« je prav: ali Čemrova ali Čemerjeva glava; Luža, prav Luže.

Severovzhodno: vrh 1460 m Turm, prav Greben.

Južno Čemrove glave: Kmetija Percelman, prav Peršman (tudi to kmetijo so Nemci v minuli partizanski vojni z vsemi prebivalci prav zverinsko požgali); Košil, prav Koželj.

Jugovzhodno Klobasnice: vrh 1039 m Jelen, prav Jelenjak. Južno: k 1466 m treba pristaviti Ovčeva. Vzhodno: Traventa, prav Trobenta.

Južno: 1704 m Fajersberger Šp., prav Vajšperški špic; malo vzhodno (1642 m avstr. specialke) je Turjak.

Tako pridemo na široki in dolgi hrbet Pece.

Kolikor mi je znano, se je razlage tega imena najnoveje lotil Kranz-mayer v Carintii I. 1950, str. 599 sl. v zvezi s tolmačenjem drugih imen ko-roških gora iz nemškega bajeslovja. Tam izvaja, da je »doslej priznana razlaga Pece iz besede ‚peč‘ nemogoča.« Meni ni znano, da bi bil že kdo tako razlago resno poskusil! Kranzmayer to trditev potrebuje, kajti takoj dodaja, »kot nadomestilo za to nemožnost imamo starovisokonemško ime Pětza.« To je po njegovem zmanjševalna oblika za »Pērhta« in nadaljuje: »Petza — Brecht je tu gotovo divja Frau Bercht sama, ona Bercht, ki jo poznamo kot gospo gora in kot voditeljico mrtvaške vojske...«

Pripomniti moram, da so to prav resna izvajanja nemškega univerz. profesorja!

V koliko se ime Pětza da spraviti v zvezo s Peco, naj obrazložijo jeziko-slovci. Kot poznavalec te pokrajine morem samo poudariti: Po vsej dolžini Karavank nad 120 km stopi na severu ravno Peca najbolj impozantno in neposredno v ospredje, vsi drugi velikani so več ali manj zakriti od predgorja, tudi Obir in Kepa. Od Celovškega polja doli, pa od Čezdravja in Labota sem priteguje vse poglede na svojo masivno mogočnost! Ali si more kdo predstaviti, da so prebivalci teh obširnih prostorov čakali dolga tisočletja ravno na Nemce, da bodo dali tej edinstveni gori ime iz svojega bajeslovja?

Ime Obir se spravlja v zvezo z Obri, ime Peca pa je menda še nejasno. Ravno zato je verjetno, da sega nazaj v najstarejšo dobo.

Iz hrbta Pece se dviga nekaj oblih kop, ki se imenujejo »glave«. Njih imena še niso prav ustaljena in so se v zgodovini tudi menjavala. Tako po-

pisuje Karl von Scheuchenstuel našo Peco leta 1820 v Cariniji, kjer pravi, da ima ljudstvo slovenska imena za vsako skalo, vsak jarek, vsako ravnino. On navaja dostope: iz Klobasnice (Klobasnitz) čez najvišjo planinsko kmetijo Lederco; iz Bistrice čez pašnike »na Sakbani« in »na Kalšeh« (danes Kolša); iz Dvora k stanu »na Ojsterici« (danes Ojstrovica); iz Mežice oziroma Riške gore čez »Veliko jamo« na vrh in končno: iz Črne skoz Toplo čez kmetijo Končnika gori. Popisuje divni razgled z vrhov Pece, pri tem imenuje Raduho »Raiticha«,* Kamniške planine pa »das Sulzbacher, Kotschnaer und Kanker Schneegebirge«. Pravi nadalje, da se po vrhu Pece hodi nad pol-drugo uro; najvišji je »verch St. Jacoba«, kjer stoji kamnita triangulacijska piramida; na zahodnem koncu hrbta je najvišja »Kobilja glava«, ki zakriva Peco od Celovca dol; med tema višinama se hrbet močno upogne, od tod se na sever dol vleče strma »dertscha«, južno pa je kotanja, napolnjena z večnim snegom. Najnižji vrh je vzhodna »Velika Glava«, med to in St. Jakobskim vrhom izvira iz skale mrzel studenec.

To je menda najstarejši popis naše Pece, tem bolj zanimiv, ker prinaša tako izvorna imena. Očitno so tedaj imeli za najvišji vrh osrednjo »glavo«, danes zaznamovano s koto 2114 m; imenovali so ga St. Jakobski vrh, menda po cerkvi sv. Jakoba v južni Koprivni. To ime, kakor tudi ime »Kobilja glava« se je odtlej pozabilo, samo Velika glava in Velika jama se še drži.

Od popisa leta 1820 so zemljevidi in vodniki prinašali večinoma samo dva imena vrhov; zahodno 2114 m »Piramida ali Bistriški vrh« in vzhodno 2126 »Knieps, Velika glava, Kordeževa glava«.

Naša specialka ima od zahoda proti vzhodu višinske kote 2078, 2114 in 2110 m brez imen, 2126 m pa »V. Glava«.

Danes se lahko reče, da okoličani skoraj splošno imenujejo najvišji vrh 2126 m Kordežovo glavo (po posestniku Kordežu v Topli). Za Veliko glavo se tudi nekako splošno ima srednja višina 2114 m (od nekaterih Piramida ali Bistriška glava imenovana).

Zahodni 2078 m se imenuje na jugu Luški vrh, od Podjunčanov na severu pa Gojovica (nekdanj Kobilja glava); mislim, da je najprimernejše ime Luški vrh, ker se planina Luže razprostira po njegovem zahodnem pobočju.

Ime Knieps se daje samo mrzlemu studencu tik severno od višine 2110 m; ta višina pa se na severu (na Komlju) imenuje Greben (narečno Grieben).

Na sever kaže Peca v višjih legah razjedeno skalovje z ostrimi rebri. Na zahodni taki rebri je stala gorska uta Kolša 1375 m (nekdanj na Kalšeh). Vzhodno k 1140 m treba pristaviti Vrata, južno k 1578 m pa Križe (mesto Rudarske koče); malo severno (na levo) je Najbržev stan, na desno 1669 m pa Ojstrovica. Severno 1423 m je Špic.

Severovzh.: Štropic B., prav Stropičev vrh.

Jugovzh.: Gornja, prav Riška gora.

Severno Pece (ob izviru Bistrice): Perilnica, prav Pralnica; Najberž, prav Najbrž.

Severno: Dolinče, prav Dolinčiče; vzhodni potok, ki teče skozi Libuče, se imenuje Libuška; Šatenberg, prav Senčni kraj.

Severno Pliberka: Lonča ves, prav Nonča (Lonča) ves; Božji grob (Holmec):

Severno (že ob Dravi): Krotenberg, prav Žabja ves; Na Bregu, prav Bregje.

Zahodno: Vogrče, pravilno bi bilo Ogrče (govori se Ugrče); zahodno je Ogrška gora, sedlo v sredi pa Rinkolski vrh.

Ogrče se raztezajo ob vsem vzhodnem podnožju te gore; severni del naselja se imenuje Voglje (V Oglu), srednji okoli cerkve: Na vesi, južni pa Brúnova.

* (Korošci jo še danes imenujejo Ratuha.)

LIST LJUBLJANA

Na tem se prikazuje od Koroške najjužnejši, gorati svet, za Savinjskimi planinami in Košuto.

V desnem kotu zgoraj vidimo še grape in dole, iz katerih zbira svoje vode Meža, severno iz Podpece, Tople (potok pa se imenuje Toplica) in Koprivne, južno pa iz Bistré (potok Bistrica). Ob vrhnjem toku Meže stanujejo Mežanci, ime Koprivna je treba omejiti na tok potoka.

Drobnejša imena vrhov in višin niso enotna, skoraj v vsakem dolu imajo prebivalci svoja poimenovanja. Tako imenujejo Mežanci Prosenčev vrh ob sklepu Bistre — Kiper, hrbet na Kozjo peč pa Prosenčevo mejo, Knežev Špic je pri njih Medvedjak. Planina na zah. pobočju Bele peči: 1426 m je znana kot Knezova planina (ne planina Bela peč).

Ta svet ima svojo faro pri Št. Jakobu (ne Sv. Jakob).

Mislím, da je napačno pisati Olševa, prav Ovševa. Dognano je, da je gora dobila ime od jelševja, ki se v narečju imenuje »Ovšje«, zato je treba dosledno ostati pri narečni pisavi. Za njen vrh 1929 m sem v Koprivni slišal ime Govica (menda iz gvovica t. j. glavica).

Severno: Pl. Olševa se pravilno imenuje Golševa planina; Mozganski V., prav Mózganov (tudi Jekeljev) vrh.

Zahodno: Goreca 1356 m, prav Gorelca.

Od Sneženika in Javornika na zahod se vleče hrbet do Bele, ki se med 928 m in 780 m imenuje Karjonov vrh.

Vzhodno od Železne Kaple: med 865 m in 1129 m je Gobančev vrh.

Dol severno od Pasterkovega vrha ima značilno ime Sala; Sv. Lenart je prav Št. Lenart; za vrh 1259 m nikjer nisem slišal imena Storžič (to ime zavede lahko v hudo pomoto, ker imamo bolj zahodno več Storžičev), pravilno se imenuje Tomažičev vrh, po kmetiji Tomažič, ne Tomašič.

Vzhodni dol (med Tomažičevim in Suhim vrhom) se imenuje Rjavica.

Zahodno od Sale se višine od 1192 m na sever imenujejo Srpicevo.

Južno: 1257 m je Pikel, 1373 m Vrance.

Dol od Jezerskega vrha do Železne Kaple se imenuje Bela.

Mrzlo goro v Kamniških pl. imenujejo Korošci Križi.

Pristovski Storžič 1759 m (severno Jezerskega vrha) imenujejo domačini raje Koroški Storžič, na razliko od Kranjskega Storžiča 2132 m.

Višina 799 m jugozahodno od Železne Kaple se imenuje Bašnik.

Severozahodno: 1080 m je Čeber (tam čez pot iz Žel. Kaple na Obir).

Na jugu poteka državna meja od Virnikovega Grintavca 1654 m čez Šavje 1337 m na Pečovnik in Plešivec, nadalje na Malo Košuto (na naši karti brez označbe višine, na avstr. specialki 1740 m), od tod pa čez sedlo Meli na Tolsto Košuto 2057 m.

Obrnimo se od tod na severozahod. Tam je zopet važno sedlo Potok 1406 m, pa Kališnikovo in Režovnikovo Poldne; severno 1403 m Malšjak, vzhodna grapa Žlebec. Od Režovnikovega Poldne na sever je Sedelce (na naši karti zarisan križ), nato Méležnikov Vršič 1240 m, na zahodnem pobočju tega je kmetija Méležnik. Severno je važno sedlo Šajda 1060 m. Južna kmetija Ržovnik je prav Režovnik; Hirs nube, prav Girs; M. Vrh 1260 m je pravilno Malovršnikov vrh.

Male kmetije zahodno od sedla Šajde so znane pod skupnim imenom Dražja ves, to ime je treba primerno raztegniti.

Tja, kjer je tiskano Tabor (prav malo južno), spada ime Trkelj; to je znana gostilna, sedaj tudi avtobusna postaja. Tabor je severni vhod v sotesko.

Severna stena Košute je v višinah skoraj navpična. Pod temi skalami pa se vleče po vsej njeni dolžini pas prodišča, ki sega mestoma zelo daleč

navzdol. Iz tega prodišča se severno od višine 2079 m odcepita na sever dva hrbta, vzhodni preko Grosove planine na Zelenec 1531, zahodni pa preko Cerkovškega roba na Čelec 1312 m. Vmes je planina Mrzli log, na kateri je pred vojno stala kočja avstr. Naturfreunde, nedaleč proč pa še kasarna avstr. Alpenjäger. Iz Mrzlega loga drži pod omenjenim prodiščem sedlo Mejnik na vzhodno Grosovo planino, preko zahodnega roba pa sedlo Mecesje (od tega so Nemci poimenovali vrh 2081 m avstr. specialke Lärchenberg) v Hudo jamo; to ime treba staviti vzdolž severnega potoka.

Tudi onstran Hude jame se pride pod prodiščem Košute preko sedla Pišenca 1389 m (na karti napačno Pesnica) v dol Srednjega Kota, ki se okoli 1026 m imenuje Gošča.

Iz Srednjega Kota vodi preko reza Košute edina steza na južno stran; je to 1867 m visoka Škrbina, na karti zopet brez imena. To je bil v partizanskem gibanju zelo važen prehod, v teh predelih glavna prometna žila.

Od Košutnikovega Turna do Škrbine nimajo Korošci kakih imen za vrhove Košute; imenujejo jih po nižje ležečih krajih »nad Mejnikom«, »nad Mecesji«, »nad Dolgimi plazi« (v Hudi jami), »nad Pišenco« in pod.

Zahodno od Škrbine se imenuje 2093 m Velki Turen, malo bolj zahodno 1967 m pa Mali Turen (že na specialki Bled).

Kmetije Malej, Travnik, Dovjak v Srednjem Kotu so deljene, zato se postavljajo v množino: Maleji, Travniki, Dovjaki.

Rob od Tomaškega vrha 1551 m na sever se imenuje Pastve 1141 m.

Bajtiše se pravilno imenujejo Bajdiše.

Sedlo 1376 m med Javornikom 1651 m in Žetičami 1922 m se imenuje Vrate; severno je Ravenska planina.

Jarek od Vrat do Vabucnika doli se imenuje Kridanek, nadalje pa Globočnikov (ali Vabucnikov) graben.

Od Žetič na jugozahod doli se vleče reber Trebje na 1149 m Kledvo.

Vse južno podnožje Žetič (od Sel pri cerkvi na vzhod do Trklja) se imenuje Polog.

Končno naj poudarim, da so se povsod tod pod Košuto, za Obirjem in Peco borili v minuli vojni naši partizani; iz njihovega gibanja so spredaj omenjena samo glavna imena. Posebno važnost so pri tem imeli gorski prehodi in prelazi, tudi najvišji, kakor Škrbina, katerih imena na naši karti večinoma niso razvidna.

POPRAVI V PL. V. 52, ŠT. 5 V ISTEM ČLANKU:

- str. 226 v 27. vrsti od spodaj: Kasaze prav Kazaze;
- str. 227 v 21. vrsti od zgoraj: Kotuljskim prav: Hotuljskim;
- str. 227 v 21. vrsti od zgoraj: Kotlja prav: Kotlje;
- str. 228 v 20. vrsti od zgoraj: Zelenberg prav: Zelenbreg;
- str. 228 v 20. vrsti od spodaj: G. Libuše prav: G. Libuče;
- str. 228 v 18. vrsti od spodaj: Šabodin prav: Sabodin;
- str. 228 v 11. vrsti od spodaj: gospodarsko prav: gosposko;
- str. 228 v 7. vrsti od spodaj: 817—819 prav: 817—719;
- str. 229 v 16. vrsti od zgoraj: nemško Komel prav: Kömel;
- str. 229 v 22. vrsti od zgoraj: Z vabota prav: z Vabota;
- str. 229 v 10. vrsti od spodaj: ki ta gotovo misli prav: bi ta gotovo mislil.

Marjan Perko:

PRVENSTVENI LETNI IN ZIMSKI VZPONI V JULIJSKIH ALPAH OD L. 1945—1951

(Konec)

ZIMSKI VZPONI

Leto 1949

31. Vzhodna stena Spodnjega Rokava. Plezala 17. IV. 1949 Krušič Janez in Šilar Janko. Iz Rokava dalje po grebenu na Srednji Rokav. III.—IV.
32. Severovzhodna stena Malega Jalovca. Plezala 17.—18. IV. 1949 Herlec Roman in Popović Borislav. IV.—V.
33. Severna stena Triglava - Skalaška smer. Plezala 17. in 18. IV. 1949 Debelak Ciril in Kočevar Rado. V.—VI.
34. Severovzhodni raz Jalovca. Plezala 17. IV. 1949 Perko Marjan in Zaletel Alojz. V.—VI.
35. Severni raz Travnika. Plezala 17. IV. 1949 Škerlj Danijel in Herlec Emil. V.
36. Zimsko grebenko prečenje Velike Martuljške Ponce in Male Martuljške Ponce. Plezala 20. IV. 1949 Koblar Slavko in Slavec Saša. III.
37. Severni raz Stenarja - Brojanov raz. Plezali 22. IV. 1949 Debelak Ciril, Kočevar Rado, Frelih Janez in Herlec Emil. IV.

Leto 1950

38. Severozapadna stena Škrnatarice. Plezala 15. I. 1950 Blažej Janko in Jerovšek Ivko. III.—IV.
39. Severozapadna stena Visokega Rokava. Plezali 2. IV. 1950 Krušič Janez, Šilar Janko, Vertelj Janez in Zupan Tone. Plezalci so izstopili na greben zapadno od vrha Visokega Rokava. III.—IV.
40. Zapadno ostenje Cmira. Vzpon je izvršil po snežni grapi iz Kotla na vrh 9. IV. 1950 Župančič Uroš. III.
41. Zapadni raz Male Mojstrovke. Plezala 10. IV. 1950 Slavec Saša in Hafner Milan. III.—IV.
42. Vzhodna stena Kloniškega Pelca. Plezala 30. IV. 1950 Krušič Janez in Slavec Saša. III.—IV.

Leto 1951

43. Vzpon po Kriški grapi. Plezali 27. IV. 1951 Krušič Janez, Zupan Tone, Stražišar Jože. III.

PRVENSTVENI LETNI IN ZIMSKI VZPONI V SAVINJSKIH ALPAH V LETU 1951

LETNI VZPONI

1. Avgusta 1951 so plezalci Čebulj Adolf in Janko Uroš izvedli prvenstveni vzpon preko Zapadne stene Brane.
2. Severna stena Rzenika. Desno od smeri Kemperle - Benkovič so člani alpinističnega odseka Kamnik v mesecu septembru 1951 preplezali novo smer. Bili so Čebular Lojze, Čebulj Adolf in Stupar Albert. Smer je ocenjena s V. tež. stopnjo, tura je brez dvoma največji uspeh kamniških alpinistov v povojnih letih.
3. Vršiči nad Korošico. Desno od Preložnikove smeri so izvedli prvenstveni vzpon julija 1951 Perko Marjan, Sakeljšek Ivanka in Lapornik Albinca. IV.
4. Vršiči nad Korošico. Nov vzpon so izvedli julija 1951 Bučer Tone, Kristan Milan in Čatar Vera.
5. Južna stena Skute. Nov vzpon preko te stene je izvedla naveza Modec Vinko in Režek Boris v septembru 1951. Smer poteka levo od zajede ter je ocenjena s V.—VI.

6. Storžič - severna stena. Plezalca Perko Nejči in Križnar Milan sta izvršila novo smer, ki poteka desno od Črnega grabna. Plezala sta avgusta 1951. Smer se imenuje »Matevževa smer«.

7. Storžič - severovzhodna stena. Plezali septembra 1951 Križnar Milan in tovariši.

8. Raduha - severna stena, levo od Herletove smeri. Plezali avgusta 1951 Anderlik Stane in Krajger Alojz.

S temi vzponi je bila zaključena letna plezalna sezona v Savinjskih Alpah. Po večletnem presledku je posebno razveseljivo aktivno udejstvovanje v gorah poznanih alpinistov Modec-Režek, Bučer-Kristan. Tudi Kemperle je poizkušal v Rzeniku; toda svojo dolgoletno zamisel je prepustil mladini alpinističnega odseka Kamnik, ki z njegovo pomočjo in nasveti že dosega prav lepe uspehe.

V Julijskih Alpah še vedno prav marljivo deluje naveza Krušic-Silar. V primerjavi s preteklimi leti se sicer letos opaza popuščanje v alpinistični dejavnosti. Morda je to le prehodnega značaja ali pa nastop stabilizacije, ki je bila značilna tudi po prvi svetovni vojni. Ponovljene so bile sicer najtežje smeri v Travniku, v Triglavski severni steni, severovzhodnem razu Jalovca itd., izvedenih je bilo nekaj prvenstvenih vzponov, pri čemer ni opaziti padca od lanskega leta in prejšnjih let. Tudi kvalitetno letošnji vzponi ne zaostajajo za vzponi iz prejšnjih let. Vsekakor je vzpon preko severne stene Rzenika in severne stene Vodnikovega Vršaca v tem letu najpomembnejši uspeh. Vprašanje je le, če je s tem problem Rzenika že rešen. Po mnenju Modca, Kočevarja in še drugih kandidatov za vzpon preko te prepadne stene, ni možen vzpon v centralnem delu stene. Kaj je mogoče in kaj ni mogoče, je danes težko reči. Izkušnje so pokazale, da imamo danes smeri v Čopovem stebru, Travnikovi steni, steni Široke Peči, severni steni Dedca, ki so svoj čas veljale za neprehodne.

Ker se vse do sedaj še ni uredila kartoteka vseh plezalnih vzponov ter se prvenstveni plezalni vzponi od leta 1940 niso točno registrirali in ker še danes ostane tu in tam kakšen vzpon nezabeležen, je mogoče, da si lasti prvenstvo v kakšni steni kar več navez. Do takšnih nejasnosti je prišlo po izjavah tov. Krušica Janeza in Blažaja, ki zbirata gradivo za izdajo našega alpinizma v steni Velike Tičarice, Velike Martuljške Ponce, Cmira, Draškega vrha itd.

V petih letih je bilo izvedenih skupno 219 prvenstvenih vzponov in sicer v naslednjih razmerjih:

Julijske Alpe		Prvenstveni			Savinjske Alpe		Prvenstveni		
		zimski vzponi	letni vzponi	Skupaj			zimski vzponi	letni vzponi	Skupaj
Leto	1945	—	1	1	Leto	1946	2	3	5
Leto	1946	7	5	12	Leto	1947	5	11	16
Leto	1947	1	8	9	Leto	1948	6	10	16
Leto	1948	9	11	20	Leto	1949	5	19	24
Leto	1949	20	24	44	Leto	1950	13	4	17
Leto	1950	5	20	25	Leto	1951	1	8	9
Leto	1951	1	20	21					
Skupaj		43	89	132	Skupaj		32	55	87

Skupno je bilo izvedenih 75 zimskih vzponov in 144 letnih prvenstvenih vzponov. Od zimskih 32 v Savinjskih in 43 v Julijskih Alpah. Letnih prvenstvenih pa 55 v Savinjskih in 89 v Julijskih Alpah.

Od izvedenih prvenstvenih vzponov nosita levji delež člana alpinističnega odseka Jesenice Krušic Janez (50 prvenstvenih) in Silar Janko (26 prvenstvenih), saj beležita preko 50 prvenstvenih vzponov. Sledi jima Kočevar Rado z nad 40 vzponi, nato Debeljak Ciril s 23 prvenstvenimi vzponi, dalje Perko Marjan s 17 prvenstvenimi vzponi, Župančič Uroš s 14 prvenstvenimi vzponi, Blažej

Janko z 12 plezalnimi vzponi, Keršič Marjan - Belač z 11 vzponi, Zupan Franc z 9 vzponi, Verovšek Miha z 9 vzponi, Šavelj Marjan s 6 vzponi, dalje Škerl, dr. Avčič, ing. Dolar, Koblar, More, Medja, Preložnik, Cebulj, Herlec, Stražišar, Zupan t., Pajer Danica, Urh, Marn, Ceklin, Jenko, Vavken s približno istim številom prvenstvenih vzponov.

Kvalitetno stoji na vrhu Debeljak Ciril, slede mu Kočever Rado, Krušič Janez itd. Tudi ostali so dosegli nadpovprečne uspehe, toda pri tem je treba predvsem upoštevati težavnost in število prvenstvenih tur. Ocena o sposobnostih naših alpinistov bi bila danes še prezgodnja ter morda nepravilna. To rajši prepustimo času in zgodovini.

Bilanca preteklega leta je bogata. Mnogo je bilo truda, mnogo težav, pa tudi žrtev. Upajmo, da tudi v naslednjih letih ne bo manjših uspehov, saj stojijo pred mladim rodом alpinistov še veliki problemi zimske in letne alpinistike.

GRAFIČNI PREGLED PRVENSTVENIH VZPONOV V JULIJSKIH IN SAVINJSKIH ALPAH OD L. 1945

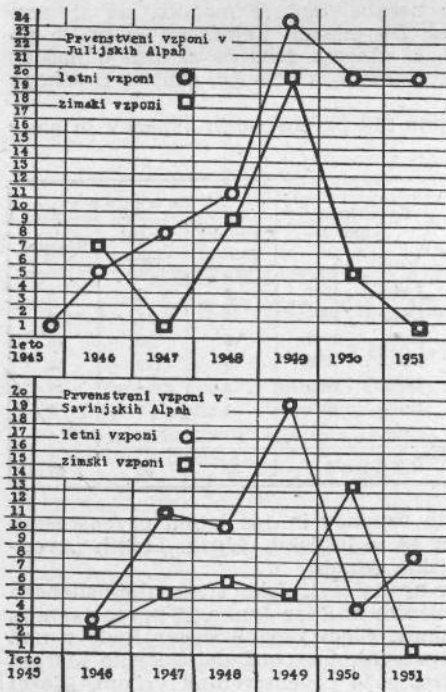
Julijske Alpe. V letu 1945 je bil izveden le 1 vzpon, 1946 5 vzponov, 1947 8 vzponov, 1948 11 vzponov, 1949 24 vzponov, 1950 20 vzponov, 1951 ponovno 20 vzponov, v letnem času. Napredek v kvaliteti in kvantiteti je jasen. Nasprotno pa vidimo n. pr. pri zimskih vzponih. Leta 1946 7 vzponov, 1947

1 vzpon, 1948 9 vzponov, 1949 20 vzponov, nato pa padec. V letu 1950 5 vzponov in leta 1951 le 1 vzpon. Leta 1947 je bila zima izredno slaba ter za zimske vzpone neugodna. Močan padec je torej v letu 1950 in 1951.

Savinjske Alpe. V letu 1946 3 vzponi, 1947 11 vzponov, 1948 10 vzponov, 1949 19 vzponov, 1950 4 vzponi in 1951 ponovno 8 letnih vzponov. Napredek v letnih vzponih tu ni tako jasen. Utemeljen pa je v vzponih v Julijskih Alpah, ker so se nato uveljavili celjski, kranjski in tržiški alpinisti. Število vzponov je naraščalo do 1949. leta, torej vse dotlej, dokler je bilo torišče najboljših alpinistov navedenih krajev v Savinjskih Alpah.

Zimski vzponi so se stopnjevali v Savinjskih Alpah do leta 1949. V tem letu je sicer število zimskih vzponov v Savinjskih Alpah padlo. Zelo pa je narastlo v Julijskih Alpah. Ugodna zima je nudila večje možnosti v večjih problemih Julijcev. Leta 1950 število vzponov v Savinjskih Alpah zopet močno naraste, občutno pa pade v Julijskih Alpah. Popuščanje in padanje se jasno pokaže v letu 1951 ko sta bila izvedena le dva zimska vzpona in to 1 v Savinjskih in 1 v Jul. Alpah.

Zimski vzponi v Savinjskih Alpah. 1946 2 vzpona, 1947 5 vzponov, 1948 6 vzponov, 1949 5 vzponov, 1950 13 vzponov in 1951 1 vzpon.

DRUŠTVENE NOVICE

IZ OBČNIH ZBOROV

V zadnjem času smo prejeli še naslednja poročila o občnih zborih planinskih društev:

PD Ajdovščina, ki mu predseduje tov. Jože Nussdorfer, oskrbuje zavežišče na Čavnu in Iztokovo kočo pod Golaki. Poslednjo so lani opremili s posteljniki in drvarnico. Imela je 216 obiskovalcev. Markirali so pot Kamnje—Mala gora—Čaven in obnovili markacije Lokavec—Kovači—Predmeja—Stomaž—Mala gora. Društvo šteje 400 članarino plačujočih članov. Društvo je sodelovalo pri planinski štafeti za 10 letnico OF in na patrolnih tekmah ZB z dvema ekipama. Lepo skrbi za družabnost, saj je priredilo dva članska zabavna večera, in se mu je posrečilo organizirati redne skupne izlete, foto odsek in planinske skupine v okolici.

PD Ljubno je zborovalo 18. maja 1952 v kino-dvorani. Pripravljalni odbor je na ta dan sklical ustanovni občni zbor. Novo društvo si je začrtalo program: obnoviti markacije v bližnjem okolišju, ustanoviti Turistično društvo, prirejati skupne izlete na Travnik, Logarsko dolino in Okrešelj. Za predsednika je bil izvoljen tovariš Povh, PZS je zastopal Celjan tovariš Veninšek. Društvo šteje 118 članov. Zelimo mu mnogo uspehov.

PD Metlika je imelo ustanovni občni zbor 7. maja 1952. Vodil ga je Živko Zobec, izvoljen tudi za predsednika društva. Delovni načrt: markacije potov na Gorjance, organizacija izletov na Trdinov vrh, zabavni članski večer. Društvo se je ustanovilo sporazumno s sosednjim društvom v Črnomlju, kjer je namesto premeščenega tov. Klinarja prevzel predsedniške posle tov. Bevc.

GRS. Pomladanski zbor GRS se je vršil v Domu pod Storžičem od 30. IV. do 4. V. 1952 pod pokroviteljstvom dr. Bogdana Breclja, pod vodstvom načelnika Uroša Župančiča, docenta

dr. Derganca in dr. Koršica. Zbora so se udeležili tudi Herbert Kranjc, zastopnik PS Srbije, Nikola Nembacki iz Niša, Stjepan Žulić, zastopnik PS Hrvatske in 40 reševalcev iz vse Slovenije. Kinolog Janez Klemenčič je pripeljal še tri člane-vodnike lavinskih psov. Bil je to šesti spomladanski zbor GRS. Otvoril ga je Uroš Župančič in pozdravil goste iz sosednjih republik, predavatelje in načelnika komisije za alpinizem tov. Bučerja. Prvi dan je dr. Derganc v treh predavanjih govoril o raznih nesrečah, poškodbah, šoku itd. Naslednji dan so reševalci potrdili Pravilnik GRS, sprejet na skupščini PZS 20. IV. 1952. GRS ima zdaj 15 postaj (Celje, Prevalje, Ljubljana, Kamnik, Kranj, Tržič, Radovljica, Jesenice, Rateče-Planica, Kranjska gora, Mojstrana, Bohinj, Gorje, Tolmin, Bovec). Poročilo o delu GRS je izčrpno podal Uroš Župančič. Po poročilu se je razvnela živahna diskusija o napakah posameznih postaj in reševalcev. Nato so načelniki postaj podali svoja poročila. Sprejeti so bili novi člani: Telcer Franc, Ceklin Franc, Čebulj Adolf, Štupar Albert, Lavtižar Marjan, Govekar Jože, Veninšek Stane, Lednik Slavko, Štros Tine, Jenko Stanko, Berginc Peter; Skerlep Dušan v odseku za lavinske pse, Kočevar Rado se reaktivira, Debeljak Ciril pa počaka do poletnega zbora.

Tretji dan je bil spet posvečen sanitetni službi. Tečaj je vodil dr. Derganc najprej teoretično nato praktično. Zvečer so bili izvoljeni v odbor centrale GRS Župančič Uroš kot načelnik, More Andrej kot tehnični vodja, Koblar Stane kot gospodar, Tuchler Jože kot blagajnik, dr. Marjan Koršič kot zdravnik GRS in Perko Marjan kot vodja odseka za lavinske pse. Nato je tekkel razgovor o raznih reševalnih problemih pozno v noč. Četrti dan so bili izpiti v treh sku-

pinah od 8.—12. ure. Vsi reševalci so izpit naredili. Konec tega dne je bil zbor oficialno zaključen, neoficialno pa se je še peti dan vršilo poizkusno reševanje na snežišču pod steno Storžiča s pomočjo lavinskih psov. Pomladanski zbor GRS je bil po svoji organizaciji in po svojem delu najpomembnejši zbor GRS po osvoboditvi.

Izvršilni odbor PD Maribor je na seji 13. V. 1952 izključil iz članstva PD Maribor Anderlik Staneta in Stare Pavlo, ki sta pobegnila v inozemstvo in vzela s seboj naslednjo društveno lastnino: novo nylon vrv, Unrra kožuh, 10 vponk, 5 klinov in en par derez. Ne najdemo besed, s katerimi bi obsodili tako nečastno dejanje.

Novi vzponi. Vzponi v letošnji zimski plezalni sezoni so bili zelo pičli in naša zimska alpinistika še nadalje nazaduje. 23. februarja se je povzpelo 8 alpinistov z Jesenic in iz Gornjesavske doline pod vodstvom Krušica preko ostenij Jalovca in Kotove špice iz doline Koritnice na Kotovo sedlo. Čeprav ni znano, da bi bil ta vzpon prej že izvršen, misli Krušič, da ta vzpon ni prvenstven. 22. marca so ponovili Slovenjebistričani: Ivan in Milan Uršič, Frangeš in Moraus skupno z Nemcem ing. Hegweinom tretjič kaminsko smer v južni steni Lipnice. Po prvem vzponu Krušica in Stolcarja preko te smeri v decembru 1946 sta to smer preplezala še Blažej in Baš v marcu 1948 ter Antonov in Požar pozimi 1950. — 23. marca so preplezali Krušič, Stražičar, Veninšek, Blažej in Frangeš kamine v Mali Mojstrovki. Ker so zadnji kamin zapirale opasti, so izstopili po smeri preko raza. Kamine v Mojstrovki je doslej preplezal samo Škerl Dane februarja 1948, smer preko raza pa so prvič preplezali Slavec, Herlec, Šavelj in Kodran februarja 1949, dan po njihovem vzponu pa so smer ponovili Blažej, Salberger in Zaletel.

Te skromne ponovitve so bili vsi doslej v zimi 1952 izvršeni vzponi, čeprav letošnja zima nikakor ni bila huda in je bilo tudi dalj časa vreme ugodno in snežne razmere za pleza-

nje primerne. Bili sta izvršeni tudi dve pomembnejši smuški turi in sicer smuka s Špika in z Vel. Martuljške Ponce. Obe turi je izvedel Blažej.

IZ DRUGIH REPUBLIK

Stena Kleka pozimi. Letos 15. marca sta nesli dve zagrebški navezi preko te približno 200 m visoke stene štafetno palico za Titovo štafeto. Kolikokrat je bila ta stena pozimi preplezana doslej, nam ni znano.

Prokletije. V 3. in 4. številki hrvaškega mesečnika »Naše planine« je objavljen začetek članka Željka Poljaka »Prokletije«. Avtor je prehodil jugoslovanski del tega gorovja križem in počez ter je priložil članku tudi skico gorovja. Izvršil je nekaj plezalnih vzponov, katere bo opisal njegov sopezalec. Avtor nas seznanja v članku z življenjem, nošo in običaji ter celo tudi s pesmijo šiptarskega prebivalstva pod gorami ter z življenjem in katastrofami v bližnji preteklosti. Prokletije so vsaj na našem ozemlju že popolnoma raziskane in kartografirane, vendar so v alpinističnem in turističnem pogledu še zelo malo obdelane. Šele po letu 1930 je bilo mogoče brez nevarnosti in tveganja obiskati te kraje, ki so se svoj čas pod turško nadvlado šteli k najbolj nevarnim na Balkanskem polotoku. Članek naj opozori nas Slovence, da imamo v lastni državi gorske skupine, ki so zelo lepe in zanimive ter še neraziskane. Vsekakor smo jim doslej posvečali premalo pozornosti. Za naše alpiniste bi bilo tod še precej opravka, izvršili bi lahko delo, ki bi imelo trajno vrednost ter bi bilo vsaj tako važno kot plezanje v modnih smereh v inozemstvu.

Plezalna šola zagrebških alpinistov. Zagrebški alpinisti so organizirali letos, prav tako kot lani svojo plezalno šolo. Praktične vežbe se vrše vsak četrtek na Okiću; na rednih tedenskih predavanjih nastopajo predavatelji: Bumba, Zgaga, Plotnikov, Babić-Gjalski. Po končani šoli bo vodstvo organiziralo skupen izlet v Alpe ali pa na Velebit. Šolo vodijo alpinisti: Zgaga, Belačić in Zergollern. **J. B.**

IZ PLANINSKE LITERATURE

»Planinar«, časopis za popularizacijo planinstva v Bosni in Hercegovini, je planinsko glasilo po svoji obliki podobno našemu »Planinskemu Vestniku«. Prva povojna številka je izšla šele v aprilu 1950 in je do konca leta 1951, ko je izšlo vseh 12 števk, nastala prav čedna knjiga bogatega idejnega, poljudno-znanstvenega, lep-slovnega in poučnega gradiva predvsem o bosensko-hercegovinskih gorah. Obseg mu je za polovico manjši od »Plan. Vestnika«, a je tudi naklada dosti manjša, kajti planinstvo v Bosni in Hercegovini je komaj prebrodilo prvo in najtežjo začetno stopnjo razvoja, čeprav je republika pretežno gorata in ima vrsto izredno lepih planin in gora, pa tudi večje bogastvo naravnih lepot in zanimivosti, kot jih ima Slovenija. Od 5500 članov v letu 1951/52 je gotovo velik odstotek takšnih, ki so le okras društva. To se opaža tudi pri vsebini glasila, pri katerem bi prav lahko sodelovalo mnogo aktivnih planincev in smučarjev. Zato ni čudo, če »Planinar« ne uspeva, se bori za material, bori se s financami in izhaja sporadično v zvezkih po več številk skupaj.

Uvodno besedo je napisal tovariš Joža Enzel, prvi predsednik Planin. Zveze B. in H. Prispeval je še članek »Planina kliče« v spomin na herojske bore iz IV. ofenzive, katerim je na najvišjem vrhu Prenja, na Zeleni Glavi, vzdana spominska plošča.

Največ člankov je prispeval bivši kustos sarajevskega muzeja, strasten ljubitelj starin Vejsil Čurčić, ki podaja geološko skico bližnje in bolj oddaljene okolice Sarajeva, opisuje planinska in ledeniška jezera, srednjeveške nagrobne spomenike, med katerimi vzbujajo pozornost bogomilski, razpravlja o okameninah rib v sarajevski okolici, o podzemeljskih jamah, živalstvu v njih in stanovališčih nekdanjih ljudstev, o gradu Bobovcu, bivališču bosenskih kraljev, o lepotah in drugih zanimivostih B. in H. Naše botanike bo gotovo presenetila trditev, da je znameniti srbski naravoslovec Josip Pančić v Srbiji in na mnogih krajih v Bosni še pred grofom Blagajem odkril volčin, ki s svojimi belimi cvetovi krasi naše

Polhograjske Dolomite in ki ima srbsko ime jaglika. Med članki o rastlinstvu so zanimivi o Pančičevi smreki (*Picea omorica* Pančić), o značilnem in redkem drevju ter grmovju v B. in H. izpod peresa inž. Pavla Fukareka, Narodni-prirodoslovni-botanični slovar ter poziv inž. Ratka Stefanovića, naj varujemo in širimo narodna imena cvetja, in končno Gobe — bogastvo naših gozdov.

Da je alpinizem še zelo nerazvit v republiki, kaže tudi dejstvo, da je v »Planinaru« izšel le en članek »Prvi vzpon bosensko-hercegovinskih alpinistov na Peštibrdo« (v Čvrnsnici), ki ga je napisal znani sarajevski povojni alpinist Drago Entraut. Manjkajo podatki o plezalnih vzponih slovenskih gornikov v visokih stenah Čvrnsnice. Sodelovanje slovenskih gornikov z bosenskimi se odraža v člankih Iva Lukanca »Alpinizem in planinstvo na Slovenskem«, »Alpinizem v Franciji«, »Anapurna«, »Višinski rekordi v preteklosti do XIX. stoletja« in Slavka Peršiča o »Nevarnostih v gorah«. Kako gleda vojak na planinstvo in njega pomen, nas pouči članek generala dr. Gojka Nikolisa »Bojevnik in njegova zemlja«. Gospodarsko važnost naših planin obravnava dr. Nikola Ždanovski.

Planincem koristne članke je napisal dr. Milan Zon, in sicer o pravih prehrani, o prvi pomoči, o planinstvu, viru zdnavja; članki o opremljenosti in orientaciji bi lahko bili popolnejši, kajti planine v B. in H. so drugačne od naših Julijcev in v divjini teh planin je bolj kot kjer koli potrebno znanje o uporabi sredstev za orientacijo.

Pomanjkanje izvornih potopisov in popisov lepote obširnega gorskega sveta se v »Planinaru«-u očitno odraža v tem, da uredniški odbor maši vrzeli s popravljanimi vodniškimi sestavki iz priručnika inž. J. Popovića »Kroz planine Bosne i Hercegovine«, namesto da bi ta material uporabil za izdajo novega priručnika, ki je zelo potreben. V članku »Od Troglava do Maglića« je popisana pot Titove planinske štafete skozi republiko in v zvezi z njo še Planinski pohod čez Prenj in Zelengoro po sledovih IV. in

V. ofenzive. Inž. Ratko Stefanović pripoveduje o svojih doživetjih na Bje-lašnici, na kateri danes raste že osma planinska postojanka. Vsi ostali potopisni članki so le popravljeni prepis iz že omenjene knjige inž. Popovića.

Lepi so članki pod naslovom »Kalendar«, ki, opisujejo letne čase, vežejo in poživljajo vsebino, v kroniki pa je mnogo zanimivega gradiva o organizaciji in o dogodkih v planinstvu.

Papir je slab in zato so odtiski nekaterih klišejev, ki bi sicer pokazali lepe planinske predele in zgodovinske slike, zamazani in nejasni. Mnoge lepe fotografije planinskih domov in koč ponazorujejo obsežno in živahno gradbeno delavnost požrtvovalnih bosenskih planincev, ki so žrtvovali mnogo svojega prostega časa delu za razširjenje planinstva. Kljub pomanjkljivostim, ki bodo kajpak sčasoma odstranjene, je vezan »Planinar« prav lep okras v planinski knjižnici, predvsem pa je — do danes vsaj — edina knjiga, ki pripoveduje o lepoti bosensko-hercegovske zemlje in njenem herojskem ljudstvu. —ič.

PLANINSKO ZALOŽNIŠTVO NA HRVAŠKEM

Kroz visoke planine. Zagrebška alpinista Mirko Zgaga in ing. Ivo Gropuzzo sta napisala knjigo »Kroz visoke planine«; podnaslov »Priručnik za planinare i alpiniste«. Knjiga bo obsegala približno 300 strani ter bodo v njej številne fotografije na umetniškem papirju in skice med tekstom. Knjiga bi morala iziti že pred meseci v založbi Sportske biblioteke Fisaha, a se izdaja zavlačuje. Delo je namenjeno širokim množicam planincev in je zato v njem govora o orientaciji, prirodoslovnih vedah, zgodovini alpinizma, tehniki plezanja itd. Navedena je tudi uporabljena literatura. Cena knjige bo približno 400 din, naklada 3000 izvodov.

Zemljevid Gorskega Kotarja. Planinska zveza Hrvaške bo izdala v barvah zemljevid Gorskega Kotarja v razmerju 1:50.000. Zemljevid sta narisala in opremila s specialnimi znaki za planince in smučarje ing. gozdarstva Bertović in Matan, ki sta se mudila v Gorskem Kotarju več let. Zemljevidu je priloženih v mapi tudi 20 strani teksta, kjer je govora o nastanku in tehniki karte, kratek opis

pokrajine ter vodič po njej. Cena zemljevidu bo 150 din.

Monografija Medvednice. Planinska zveza Hrvaške namerava izdati monografije posameznih gorskih masivov svoje republike. Knjige naj bi obsegale okoli 200 strani ter bi bile plod dela več sodelavcev. Obsegale naj bi politični, ekonomski, geografski, etnografski itd. prikaz gorovja. Kot prvo delo v tej seriji monografij pripravljajo monografijo Medvednice ali Zagrebačke gore. Sodelujejo pomembni hrvaški znanstveniki, večinoma univerzitetni profesorji, kot n. pr. geograf prof. dr. Ivo Rubić. Za opremo knjige in za fotografije odgovarja prof. dr. Branko Kušić.

J. B.

Planinarski kalendar, ki ga je za l. 1952 izdal Planinarski Savez Hrvatske v Zagrebu in ki ga je uredil redakcijski odbor revije »Naše planine« prinaša poleg običajnega koledarskega gradiva ter splošnih navodil o prvi pomoči pri nezgodah, o ročni lekarni, o gorski reševalni službi, o vremenu, o opremi planinca, o vzhodu in zahodu sonca, o najvišjih vrhovih na Hrvatskem, o Jugoslaviji, o Evropi, na svetu etc., tudi seznam v Planinski zvezi Hrvatske včlanjenih društev, ki jih je že kar 59 in ki so konec leta 1951 štela 23.146 članov.

Zanimiv in koristen je pregled gorskih ciljev v republiki Hrvatski, ki so porazdeljeni v planine med Savo in Donavo in v Dinarske planine. Dragocen pa je popis planinskih koč in zavetišč v Jugoslaviji, urejen in podan po posameznih republikah; kolikor mi je znano, je to prva doslej objavljena zbirka te vrste, ki jo je treba pozdraviti zlasti zategadelj, ker planinec, ki hoče obiskati gore izven Slovenije nima nikakih zadevnih podatkov in jih tudi v potovalnih pisarnah ne more dobiti. O posameznih kočah so navedeni doba oskrbovanja in izhodišča. Pogrešamo pa skoro povsod število prenočišč (kar je zlasti važno za množične izlete), natančnejše podatke o dostopu in o izletih iz posameznih oporišč ter o času, ki je za pristo in vsak izlet potreben. Iz tega pregleda izvemo, da PSH (Planinarski savez Hrvatske) upravlja v svojem območju 29 koč in zavetišč, da ima bosansko-hercegovska planinska organizacija 22 planin. domov

in zavetišč (od katerih jih je 5 še nedograjenih). PSS (Plan. savez Srbije) oskrbuje 24 koč, podatki o njih so pa zelo pomanjkljivi. Makedonska planinska organizacija pa ima 9 domov in koč (ena še v gradnji). Kar se tiče Slovenije, so podatki precej nepopolni; očitno je avtor koledarja črpal iz nekega starejšega in zastarelega vira. Tako v Zasavju ne omenja niti koč na Čemšeniški planini niti Doma na Smohorju; v Julijskih Alpah ne najdem Doma na Sv. Joštu, Koče na Lipanci, Pogačnikovega doma pri Križkih jezerih, zavetišč v Idrijskih hribih, koč na Poreznu. V Savinjskih Alpah se ne omenja Koča na Križki gori, Dom pod Storžičem, Mozirska koča na Golteh, koča na Loki pod Raduho in koča na Smrekovcu, takisto ne pohorske postojanke: Dom Tanjuga, Lobnica, koča nad Šumikom, koča na Pesku. Popolnoma izpuščene so koč iz ljubljanske okolice (3), tri postojanke na Notranjskem in Goriškem in ena v Prekmurju. Te nedostatke bo treba v prihodnji izdaji koledarja odpraviti. Sploh bi bilo priporočljivo, da bi pristojna planinska organizacija (mislim na Planinarski savez Jugoslavije) izdal vsako leto publikacijo z izčrpno navedbo planinskih koč in zavetišč v naši državi, z vsemi drugimi nujnimi podatki, morda v več jezikih. S tem bi omenjena organizacija nudila poleg koristnih informacij domačim in tujim planincem, tudi otipljiv dokaz svojega obstoja.

A. B.

IZ AMERIŠKIH PLANINSKIH PERIODIČNIH PUBLIKACIJ

Sierra Club Bulletin izdaja kot mesečna publikacija na 16 straneh Sierra Club v San Franciscu, Calif. Njegovo geslo je raziskovanje, uživanje in zaščita naravnega obraza gora.

Train and Tamberline je glasilo The Colorado Mountain Cluba v Denverju, Colo. Njegovo geslo je med drugim zlasti zaščita gozdov, cvetlic, živalstva, naravnih prizorišč in utiranje potov do njih.

Obe glasili imata isto obliko, urejevani sta po istih načelih in tiskani vseskozi na papirju, ki bi ga mi iz srca želeli vsaj za priloge PV. V splošnem pa ne dosemeta po vsebini

naših publikacij, ker sta v prvi vrsti le klubski glasili, ki sta si razdelili svoj delokrog v gorah in se na ta delokrog članki v prvi vrsti nanašajo. Glavno mesto zavzemajo klubske zadeve in objave, ki so v toliko zanimive, da je iz njih razvidno, da oba kluba gojita neko planinstvo, ki pri nas ni v navadi. Morda bi se dalo nazivati kot družabno planinstvo. Skoraj vsaka številka objavlja za ves prihodnji mesec seznam smučarskih tur pozimi, poleti pa programe skupnega taborjenja, pa tudi druge prireditve, vendar nikakor ne s kako značilno potezo množičnih izletov. Planinskih domov v našem smislu v obeh okoliših ni, tudi preprostih koč ne, če izvzamemo dve koči Sierra Cluba (Benson Hut in Pear Lake Ski Hut). Po slikah sodeč sta to leseni koči v pravem pomenu besede. Videti je, da so letni izleti, redno združeni s taborjenjem, bolj priljubljeni, kajti zaradi pomanjkanja oporišč in velikih razdalj bi bilo za posameznika ali manjše skupine vse to pač predrago.

Iz neredno prihajajočih posameznih številc za l. 1950 do 1952 se lahko postavi trditev, da so objavljeni članki resni, obravnavajo pa seveda domače probleme, ki nas ne morejo veliko zanimati. Ker sta glasili po obsegu skromni, so članki temu primerno kratki. Za naše bralce bi bili morda zanimivi naslednji članki:

Iz Sierra Club Bulletina:

»Za seboj ne puščam sledov« obravnava problem odvrženih konzervnih doz, voščenega papirja in celofana po gorah. Avtor izračuna, da so pustili taborniki v Kings Canyon-Sequoia National Parku leta 1949 nič manj kot 200.000 konzervnih škatel in 5000 praznih steklenic. Seveda niti vošteni papir in celofan ne razpadeta v dekadi, kaj šele pločevina! Pred leti se je to vprašanje pojavljalo v večjem obsegu tudi pri nas in se bo morda še. Avtor predlaga: V prvi vrsti poduk in uničevanje teh predmetov sproti. Konzervne škatle naj se stolčejo kar na mestu, da bodo ploske, segrejejo naj se na ognju, da se uničijo etikete in tisk, ki zadržujejo porjavitev, nato naj se pa ploske zakopljejo kar na mestu. Tudi puščanje živil na mestu ali njih odlaganje zato, da bi jih pojedle živali, ni priporočljivo, ker jih živali ne marajo ali so jim celo škodljive. Avtor

se je prepričal, da po enem tednu ribe niso marale v jezero vrženih špagetov.

Komisija za geografska imena je v spomin 200 letnice Goethejevega rojstva izdala sledeča imena: Mount Goethe, Goethe Glacier in Goethe Lake v Sierra National Forestu v grofiji Fresno. — Nemci se gotovo ne bodo na podoben način revanžirali!

»Ogroženi Matterhorn« (dec. 1951) pravi: »...Oni (Italijani) kričijo, da bo vzpenjača nanj privlačila krdela nedeljskih izletnikov v Breuil... CAI (Club alpino italiano) je zoper to in kliče na pomoč druge planinske organizacije preko UIAA. S pismi na UIAA naj se podpre CAI.«

Najvišje ležeče jezero v Sev. Ameriki je Tulainyo Lake ob Sierrri v višini 12.865 čevljev (čevljev = 30,48 cm).

Iz Train and Timberline:

»Naša dolžnost zoper nevarnost plazov« je prevod članka Eugena Oertla iz Bergsteiger Kalender z dodanim komentarjem. »Tisti, ki se ne boji plazov, ni junak, temveč norec« pravi članekar. Zavzema se za plazovno vrstico.

»Na vrh McKinleya«: Bili so štirje, ki so napravili turo na najvišji vrh Sev. Amerike (6242 m) visoko gori na Alaski. Na moža so vzeli seboj 300 dnevni obrokov, prekuhanih in dehidriranih, za vsakega moža posebej pakiranih. Članek imenuje to »revolucionaren način pakiranja«, ker je delitev na mestu samem izredno lahka. Vse je bilo preneseno po zraku na zadnjo letalsko bazo, nato pot preko ledeniških potokov, med dežjem po talečih se tundrah med roji moskitov s konji do vzhodnega boka MacKinleya. Potem na hrbtu dva dni do zadnjega taborišča na Petris Pasu.

Klub je odprl plezalno šolo v dveh tečajih, za začetnike in za nekoliko izvežbane. Priporoča nylonsko vrv pred manilo.

In končno kakor pri nas: Založnik toži, da število naročnikov nikakor ne odgovarja številu članov!

The BC Mountainer, glasilo The British Columbia Mountaineering Cluba v Vancouverju, Kanada, je jako skromno na svojih štirih straneh (jan. 1952) na navadnem papirju brez ilustracij in je ravno tako skromno po svoji vsebini. Iz nje izvemo, da tam v Kanadi imenujejo naš nahrbtnik

Ruck Sack, ki se pa izgovori kot raksek, in da bo velika klubska pu-ranska pojedina 20. jan. 1952.

Dr. Pr.

The Alpine Journal (London, nov. 1951) prinaša v prevodu poročilo Mauricea Herzoga o francoskem vzponu na Annapurno (8078 m), o katerem je PV že poročal (1951, str. 110). Temu poročilu bi bilo na podlagi navedenega članka dodati, da je bil uspeh prve zmage nad osemstisočakom dosežen v glavnem s tem, da se je naskok — niso vštete seveda obsežne priprave — izvršil samo v šestih dneh, da se je tako zmanjšala nevarnost vremenskih neprilic. Uvod prevajalke poudarja, da smrtnih žrtev sicer ni bilo, cena pa da je bila vendarle visoka: Herzog je izgubil vse prste na rokah in nogah, M. Lachenalu pa so odmrznili prsti na nogah.

»Dr. Hamel, nestrpni znanstvenik« je članek, ki skuša rešiti vprašanje knivde na prvi nesreči na M. Blancu leta 1820. Dr. Hamel je bil ruski znanstvenik (roj. 1788 v Sarepti), ki se je bavil z električno, parnimi stroji in fiziološkimi raziskovanji. V znanstvene svrhe je organiziral ekspedicijo na M. Blanc. Pri tem so izginili v snegu trije vodniki, katerih kosti je izvrigel ledenik šele 1861. Dr. Hamel je bil prenenstrpen, da bi čakal ugodnejših vremenskih razmer ali se vrnil, vendar članek ne daje točnega odgovora. Pod črto hudomušno pripominja: »...to utegne biti temelj za domnevano rusko odkritje elektrike, iznajdba lokomotive in morda tudi za odkritje M. Blanca.«

»Vodniška knjiga Aleksandra Burgenerja« je naslov članka o tem slovitim vodniku iz prejšnjega stoletja. Avtor citira dr. Kugyja, ki je iskal vodnike za vzhodno steno M. Rose, a so vsi odklonili vstevši Burgenerja, čeprav je nekoč traverziral Dafour Spitzze iz Macugnage.

V ostalem pa je publikacija točna slika angleškega globetrotterstva. Sledijo opisi tur na štirih kontinentih, ki pa so vsi zelo strokovni, izvzemši poročilo rev. W. H. Murraya o sveti gori Ontake na Japonskem. Japoncem je ravno tako sveta, če ne še bolj, kakor sloviti Fudžijama. Od pripadnikov neke verske sekte, ki šteje okrog 3.000.000 privržencev, jo obiše vsako leto med 15. julijem in 15. sep-

tembrom okrog 70.000 romarjev. Ti obstoje povečini »iz nižjih slojev — kmetov, trgovčičev in podobnih... in je gora posebno popularna pri lastnikih javnih hiš, ki ne vidijo nič neskladnega med očiščevalnimi obredi in njihovo sramotno obrtjo.« Kot duhovnik se precej obširno peča z japonsko mitologijo in popisuje več potov na vrh. Ob teh potih je vse polno koč — prenočišč in kapelic, od katerih je ena posvečena božanstvu, ki se imenuje: Ten-či-kai-biaku-kunido-tači-no-mi-koto.

Obširno poročilo nas vodi v gorovja Grenlandije, članek »Gore Blžnjega vzhoda« nas popelje v Grčiji na Athos in Olimp, na Cipru na do vrha poraščeno Kionistro, na Sinajski polotok in končno na najvišji vrh Egipta Džebel Shayib (7170 č.). Hodi-mo nadalje po norveških gorah in v viharjih po vrhovih Dauphineje, pozvzpeno se na Bandar Punch v Himalaji.

Poseben članek govori o plezalnih turah na Novi Zelandiji, v kratkih noticah pa so naštetih vzponi angl. plezalcev brez vodnika leta 1951 v Alpah (Aiguille Mummery, dtto Du Plan, Blattière in Du Fou) in pa — v Sahari. Književna poročila pa obravnavajo seveda v prvi vrsti angleške novosti in deloma tudi nemške. O vseh drugih — nič.

Dr. Pr.

W. H. Murray: Undiscovered Scotland (Neodkrita Škotska), London
Plezanje v skali, snegu in ledu. — Osemintridesetletni Škot W. H. Murray je napisal doslej že eno knjigo z naslovom »Mountaineering in Scotland« (Gornišstvo na Škotskem), ki nam pa žal ni dostopna. O avtorju vemo malo. Leta 1950 je vodil Škotsko odpravo v Garhwal - Himalajo, naslednje leto pa se je udeležil Ship-tonove odprave na Mount Everest. Z alpinistiko se peča od leta 1934 dalje. Med vojno je bil v Afriki ujet ter je prebil tri leta v ujetniških taboriščih v Evropi.

Glavno torišče Murrayevega alpinističnega udejstvovanja je gorski svet Škotske, ki pod avtorjevimi peresom zaživi pred našimi očmi. V 21-tih popisih, obsegajočih večinoma okoli 10 strani, nam pokaže Murray vso lepoto in slákovitost škotskih gora. Škotske gore niso visoke, najvišji vrh Ben Nevis dosega komaj 1000 m in

večina sten je dolgih 1000 čevljev (približno 300 m) ali pa še manj. Ta gorski svet je v alpinističnem oziru še precej neobdelan, saj je avtor izvedel s svojimi tovariši v enem samem dnevu nič manj kot štiri prvenstvene vzpone. Planinskih koč in zavetišč ni, zato prenočujejo alpinisti večinoma v svojem šotoru ali spalni vreči, pogosto kar na kakem vrhu. Škotska je dežela številnih jezer in močvirij, njen živalski in rastlinski svet je mnogolik in gore često leže ob morju ali pa predstavlja večno nemirni ocean s svojimi butajočimi valovi ozadje gorske scenerije. Edinstven je popis alpinističnih podvigov avtorja in njegovega tovariša na samotnem in doslej alpinistično še popolnoma neobdelanem otoku Rum v Atlantiku, ki je privatno lovišče in se smete izkrcati na njem le s posebnim dovoljenjem lastnika.

Škotje so, prav tako kakor Angleži, zelo konservativni, zato ne uporabljajo klinov in vponk, razen v silno redkih primerih in še takrat le za spuščanje v steni. Tudi dereze poznajo, saj pogosto obišečejo Centralne alpe in je bil tudi Murray njihov gost, vendar delajo večino svojih zimskih vzponov v čevljih s Tricouni-okovjem. Odklanjajo tudi nove gumijaste profilirane podplate, ki so se uveljavili že povsod v alpinističnem svetu.

Toda kljub vsem tem tehničnim nedostatom začetimo med branjem težko borbo alpinista s skalo, odločilne trenutke na odločilnem mestu in nikakor ne smemo misliti, da bi bili škotski plezalci zaradi svoje konservativnosti zaostali ali manj sposobni. Mogoče se je prav na Britanskem otočju, kjer se je tudi porodila, ohranila alpinistična ideja najbolj čista in brez vseh primesi, katere je prinesla drugod vedno bolj rafinirana tehnika plezanja, pa tudi številni drugi, pri posameznih narodnih specifično nacionalni elementi. Na nekem mestu izjavlja Murray, da niso velikega pomena smeri in težave, katere smo premagali v steni, temveč dejstvo, v koliki meri je boj v steni vplival na našo duševnost, jo prerodil in etično dvignil. Zato torej ni potrebno, da bi se ob vsaki priliki izživljali v stenah, pomembnejša je vloga, katero imajo gore v našem življenju, pa čeprav živimo daleč od njih v ravnini.

Kot primer navaja avtor svoje življenje v ujetniškem taborišču. Čeprav je Murray brez dvoma eden najboljših plezalcev poleti in pozimi, vendar najde tudi čas, da prehodi sam s svojim psom obširna škotska močvirja in te pohode tudi opiše, prav tako napeto, dovršeno in duhovito kot najnevarnejša doživetja v težki skali. Gorski svet ne izgubi prav nič na svoji ceni, čeprav smo ga obiskali tisočkrat in nikoli gora ne bomo povsem spoznali. Na strani 1 pravi avtor: Plezam že 15 let in upam, da bom plezal še 40 let, toda vem, da bo moje stališče na koncu tega obdobja isto, kot je sedaj in isto, kot je bilo tistega srečnega dne, ko je moja noga prvič stopila na goro — Škotsko višavje se bo razprostiralo pred mano kot nepoznana dežela.

Ze iz teh skromnih opomb je razvidno, da je knjiga filozofsko izredno bogata in miselno dognana. V tem pogledu je specifično škotska oziroma angleška in zavzema prav gotovo izredno mesto v svetovni alpinistični literaturi ter je visoko nad vsemi sličnimi n. pr. nemškimi deli. Vidimo, da duh Whymperja, Mummeryja, kasneje Malloryja in drugih še ni zamrl in da so tudi možje, ki odhajajo danes v Himalaja, tipi prav posebnega kova.

Zadnje in dvaindvajseto poglavje v knjigi se ukvarja z vplivi gora na ljudi in zasluži posebno v današnjih časih, ko v ideologiji alpinistike tavamo in iščemo ne samo pri nas, temveč tudi drugod, še prav posebno pažnjo. Murray ni črnobel optimist. Pravi, da najdemo med alpinisti vsaj toliko negativnih ljudi in pojavov kot povsod drugod v življenju. Tudi alpinistična ideja mu ni nekaj vzvišenege. Opozarja, kako so jo mogli v zadnji vojni Nemci in Italijani izrabiti v popolnoma fašistične vzgojne namene. Vendar je njegova razprava pozitivna in polna sveže in zdrave življenjske sile.

Oprema knjige, ki obsega preko 200 strani, je odlična, predvsem kar se tiska in papirja tiče. Med tekstom je 23 umetniških posnetkov na celi strani ter 13 skic, kar knjigo zelo povzdigne. Zemljevid Škotske se nahaja na platnicah. Slovensko prevodniško alpinistično slovstvo bi prav gotovo dosti pridobilo, če bi prevedli tudi samo nekaj odlomkov iz knjige. **J. B.**

The Scottish Mountaineering Club Journal, glasilo škotskega planinskekluba, ki izhaja v obliki ličnih knjžic večkrat na leto v Edinburgu, je publikacija, ki nam žal le poredkoma prihaja v zamenjavo za naš Planin. Vestnik. Kajti škotski planinski klub je močna, alpinistično zelo aktivna organizacija, ki se ne ustraši tudi najtežjih in najvišjih nalog. O tem nam priča številka 142 te revije iz leta 1951, ki smo jo z zanimanjem pregledali. Ze kar uvodoma razpravlja W. H. Murray o škotski himalajski odpravi iz leta 1950, ki je skušala preiskati gorovja med Tibetom in Zapadnim Nepalom, v območju treh rek. Dhauli, Gori in Darma, ki oklepajo najlepši vršac Himalaje Nanda Devi. Škotski alpinisti so poskusili vzpon na Bethartoli Himal (20.840 čevlj.), na katerem jih je že blizu vrha zavrnila prepadna razpoka, ista ovira jim je preprečila zmago nad sosednjim vrhom Hanaman (19.193), kjer jih je ustavilo v višini 19.000 čevlj. 130 m globoko brezno. Tudi na Panch Chuliju (22.650 čevlj.), jih je v višini 19.000 čevlj. zavrnila globoka nezmogljiva ledena poklina. V celoti so Škoti poskusili doseči vrhove 9 vršacev, uspela jim je zmaga v 5 primerih, vendar so bili to le vrhovi med 5 in 6 tisoč metri. Odprava je štela le 4 alpiniste (D. Scott I. D., Mac Kinnon, W. H. Murray in T. Weir) in seveda primerno število nosačev.

A. L. Cram daje nasvete o gorskih pohodih v centralni Afriki okrog Kenije, Franc Cunningham pa pregled skalne plezarije v severno škotskem višavju (Highlands); John G. Osborne razpravlja o škotskih narodnih parkih, George Waterston pa o opazovanju gorskih ptičev med izvajanjem planinskih pohodov. Slede poročila o prvenstvenih plezalnih vzponih, med katerimi najdemo tudi opis novih smeri na Ben Nevisu, katerega težko steno sta kot prva zmagala Mira M. Debelakova in Edo Deržaj. Na koncu je še pregled inozemskih vzponov, ki so jih izvedli člani kluba ter nekaj obsmrtnic in kroniko klubskih sestankov, predavanj in zabav. Ilustracije so zelo lepe, revija se tiska na dobrem, brezlesnem papirju, oprema, tisk etc. dovršena. **A. B.**

RAZGLEDE PO SVETU

Die Alpen — Les Alpes — Le Alpi — Las Alps, glasilo CAS, 27. letnik, prinaša v zadnji številki: Opis smuške ture Ortler - Cevedale. Centralni odbor CAS prireja namreč leto za letom »klubске zimske tedne« v najlepših alpskih predelih. Turo opisuje v obliki dnevnika François Kupper. V številki najdemo opis bivakiranja v Nordendu, ki ga je v La Montagne priobčil Georges Kogan. Wolfgang Schwab opisuje vzpone na tri vrhove v vzhodni montblanški skupini: Mont Dolent (3823 m), Aiguille d'Argentière (3907) in Tour Noir (3836 m). M. Döring priobča drobtinice iz stare vpisne knjige, W. E. Aeberhardt pa objavlja dokumente o »kralju Bernine«, Jan Marchet Colaniju, slavnem lovcu in divjem lovcu iz klasične dobe planinstva (podrl je 2700 gamzov). Prišel je v literaturo, ki mu je pritaknila vse mogoče nečedne lastnosti in pregrehe. Članek skuša življenje tega človeka prikazati v pravi luči brez dodatkov domišljije. Paul Burkhalter priobča opis gorskega neurja, J. Rüdihli pa opis smuške ture v Jungfrau. Adriane Janner in J. C. Thams opisujeta zimo 1950/51 v gorski vasi Bosco - Gurin. Tu je padlo v tej strašni zimi blizu 14 m snega. Sneg je v vasi ležal celih 7 mesecev. Vozni promet so odprli šele proti koncu maja, ko so z mnogimi bagerji cesto očistili snega in plazov. Reševalna služba je pravočasno poskrbela za izpraznitev ogroženih poslopj. Vas so plazovi l. 1695 in l. 1749 porušili, vendar se prebivalci kraja kljub temu drže, pač pa je v zadnjih sto letih padlo njih število za polovico.

V januarski številki l. 1952 pripoveduje Friedrich Weiber o smučanju pred 50 leti, o turi smuških veteranov iz Lotschental v Haslital. Ruedi Schatz priobča opis prvenstvenega vzpona na Gspaltenhorn (3442 m) preko severovzhodne stene, ki je poleg Eigerjeve severne stene najvišja v Bernskih Alpah (1700 m). Willo Welzenbach je l. 1932 proglasil spodnji dve tretjini stene za neprehodni. Nemški himalajci (dr. Fendt, dr. Bauer) so primerjali ta plezalni problem s sev. steno Eigerja. Končno so se ga lotili

Švicarji Ernst Reiss, Erich Haltiner in Schatz. Vstopili so v steno ob petih zjutraj in prišli na vrh naslednji dan ob enajstih. Imeli so s seboj dve nylon vrvi, 4 ledne kline, 12 klinov, 9 vponk, cepine in dereze. M. Szadowsky začenja svojo razpravo o hribovski folklorni muziki, L. Seylaz pa opis ekspedicije v masiv Aconcagne pred 50 leti. Že iz začetka tega članka je razvidno, da je bila ta zanimiva odprava za raziskovanje Andov dokaj pomembna. Pobudo za odpravo je dala hčerka ruske kneginje Luginine, poročena z baronom Konradom von Meyendorffom, ruskim pomorskim oficirjem. V moževem spremstvu se je povzpela na Toloso (5432 m). Antoine Lambrigger opisuje v obliki dnevnika smuške ture v območju Monte Rosa v lakoničnem, »telegrafskem« slogu. V zapiskih najdemo beležko o prehrani v visokih gorah po izkušnjah telovadne šole v Magglingernu. Šola je razdelila planince in smučarje po naravnih fizioloških in psiholoških nagnjenjih v tri kategorije in osemnajst prehranbenih tipov. V prvo kategorijo spadajo planinci, ki najbolj čislajo sir in jajca, v drugo taki, ki jim najbolj diši meso in mesni izdelki, v tretjo pa »sladki« tipi. Prehrana tečajnikov, organizirana po tej kategorizaciji se je obnesla. Želodčnih obolenj skoro ni bilo več. Izkazalo se je, da je sposobnost tečajnikov po individualni prehrani narastla, narastli pa so seveda tudi stroški za 25%. V zapiskih so dalje poročila posameznih sekcij CAS, spomini na gorske vodnike in alpinistična kronika. Žičnica na Matterhorn z italijanske strani še odmeva v švicarskem glasilu. Kaže, da bo italijanska vlada le upoštevala javno mnenje, ki ga je sprožila UIAA proti taki napravi na najlepšem vrhu Evrope. Jost poroča o proženju plazov z detonacijami v lanski zimi. Pravi, da detonacije same niso imele nobenega učinka. Staro izročilo, da plazove utegne sprožiti pokanje z bičem, zvonjenje, je izkustveno postavljeno na laž. Plazovi so se sicer sprožili, vendar nobeden ne na detonacijo. — V l. 1952 se pripravlja nova švicarska ekspedicija v Himalajo. Imela je

oditi že spomladi 1951, vendar je zaradi politične situacije ostala doma. Švicarji so stopili v stik z Angleži, vendar do skupne švicarsko-angleške ekspedicije ni prišlo. Ekspedicijo bo podprla država in Ženeva. Sestavljena bo iz osmih plezalcev in štirih znanstvenikov. — Za l. 1953 pa se menda pripravlja samostojna angleška ekspedicija. Po najrazličnejših dnevnikih poročajo o Shiptonovih fotografijah sledov skrivnostnega »snežnega človeka«, ki bojda prebiva na Himalaji. O nečem podobnem poroča tudi Frank Smythe l. 1937. Morebiti gre za legendarnega himalajskega medveda, pravijo Švicarji. — Po francoskih uspehih na Fitz Royu se uveljavlja izraz andinizem. Francoski pisatelj Saint Loup je v Milanu v Akademskem alpinističnem klubu predaval o temi »Alpinizem in andinizem«. Saint-Loup je avtor knjige *Monts Pacifique*, v kateri popisuje svoje ture po južno ameriških vrhovih. Njegovo mnenje je, da atmosfero v gorah ustvarjajo ljudje; Andi po njegovem nimajo duše, ker njihove doline niso naseljene s stalnimi prebivalci kakor alpske. Saint-Loup je avtor romana o alpinistu nadčloveku (*Face Nord*) in avtor knjige »Gora ni hotela« (*La montagne n'a pas voulu*).

The American Alpine Journal 1951 obsega čez 200 strani in vsebuje nekaj izvrstnih člankov. Na prvem mestu je izvrstni omeniti poročilo, ki sta ga dala E. Cowles in Ch. Houston o anglo-amerikanski odpravi na Mt. Everest l. 1950. Preiskala je južno in jugovzhodno pobočje, doslej skoraj nepoznano. Odpravi se je pridružil tudi H. W. Tilman. W. Graham Mathews ter David Harrah popisujeta prvenstveni vzpon na Yerupayo (6635 m), najvišjo goro v Peruju. R. C. Houston opisuje nekaj New Routes on Mt. Waddington (Angleška Columbia). Sledje opisi Velikega Tetona (Yellowstone), ki je dolgo časa veljal za nepristopnega, danes pa ima že osem smeri z mnogimi variantami. Vzhodni steni Watzmanna, ki je od l. 1922 zahtevala 44 življenj, je tudi posvečen sestavek. Hassler Whitney in Fred Beckey priobčata obširno razpravo o najrazličnejših varovanjih na snegu in v skali. V zvezku je dalje razprava o ledenikih in številne beležke o vzponih na novem kontinentu.

Rivista Mensile, Torino 1952, št. 1—2 je prav tako izšla v revnejši opremi. Na prvih straneh prinaša poročila in okrožnice, kroniko iz Eritreje, poročilo o kongresu speleologov v Salernu in nove vzpone s tehničnimi opisi. Uvodni članek je napisal Giuseppe Mazzotti o »Matterhornu in drugih gorah«. (Del Cervino e d'altri monti). Za geslo svojemu članku je vzel nič kaj demokratično misel Paula Guitona iz »Planinskih idil«:

N'amenez pas la foule a ce qui est grand;

elle le diminue, elle ne vous en laisse rien.

Boj med pastirji in hotelirji, med nepokvarjeno naravo in civilizacijo se zmerom odloča, tako da je v škodo prvotni podobi gorske narave. Mazzotti ugotavlja, da moderna tehnična sredstva vse bolj ogrožajo ne samo Matterhorn, ampak tudi druge gore, vse pod pretvezo, da bi vzgajali ljudstvo v ljubezni do gora. V resnici pa tu ne more biti govora o kaki ljubezni in vzgoji, marveč le o nasilju in denarju. Toda to je samo en glas in še ta plašen in ne dovolj samozavesten, saj Mazzotti zaključuje z neko resignacijo, češ, tudi gore morajo s časom, z napredkom, tistim pa, ki jih uklepajo z napredkom, »naj prizanese bog«. A čujmo, kaj pravi altera pars! Sorrentino je v *Gazzetino del Lunedì* oktobra 1951 objavil članek, v katerem je primerjal med seboj pogum španskega torera, plezalca in inženirja, ki bo gradil vzpenjačo na Matterhorn in ni našel med temi tremi nobenega razločka. Ing. Dino Lora Totino pa je temu pritrdil, češ, pogum graditelja premaguje finančne in trgovske nevarnosti, predvsem pa tehnične. — Vse kaže, da ta boj med romantiko in realizmom v naziranju o alpinizmu res ni tako lahko izbojevati. Saj bi po pisariji *Gazzetina* sodil, da mešetarji, ki bi radi bogateli ob vzpenjači na Matterhorn, prepričujejo italijansko in svetovno javnost, da je tudi vzpon z vzpenjačo športno dejanje na višji stopnji človeštva. Veseli nas, da je *Rivista Mensile* zavzel do takih neumnosti odločno odklonilno stališče. Revijo odlikuje izredno izčrpna kronika pomembnejših vzponov v Evropi. Roberto Cotta priobča dalje življenjepis znamenitega vodnika Matije Zurbriggena, ki se je udeležil znamenitih

raziskovanj v Andih in Karakorumu z največjimi angleškimi raziskovalci ob koncu prejšnjega stoletja (Martin Conway, Mac Cormick, Roudebush, Eckenstein). Naš znanec izza kongresa UIAA na Bledu dr. Ugo di Vallepiana je napisal spominski članek Ballestre-riju, znamenitemu italijanskemu alpinistu in planinskemu pisatelju, ki se je ponesrečil na Bernini pred 20 leti. Sledi Rotin članek o Pirenejih. Venzenzo dal Bianco je opisal Civetto v l. 1951, Piero Rossi pa Schiaro v Vzhodnih Dolomitih in njenih alpinističnih perspektivah. Toni Ortelli posveča daljši članek novi postojanki »Torino« na laški strani Mt. Blanca. Grünanger pa nadaljuje svojo kroniko o izvenevropskih vzponih. Ostalo je posvečeno beležkam in bibliografiji.

Na **Pic Lenin** (7127 m) so prvi prišli Nemci Allwein, Erwin Schneider in Karl Wien 25. sept. 1928. L. 1929 so dvakrat poizkušali srečo Rusi, vendar so uspeli šele l. 1934. Satulovski, ki je l. 1948 izdal knjigo »Na ledenikih in vrhovih Srednje Azije«, pa nemškega vzpona ne priznava, češ da sovjetski alpinisti niso našli nobenih nemških dokazov na vrhu, medtem ko je Leninov kip, ki so ga l. 1934 postavili na vrhu Abalakov in tovariši, l. 1937 še stal nepoškodovan na vrhu. Wien pa je leta 1931 priobčil poročilo o vzponu. Nerodna reč, če hočeš imeti prvenstvo povsod.

Validerer — ena največjih severnih sten Severnih Apneniških Alp, je doživela prvi zimski vzpon konec leta 1951. Z zimsko alpinistiko v tem predelu sta začela Hermann Buhl in Waldemar Gruber, ki sta preplezala Herzogov raz. Od 21. do 23. dec. 1951 pa sta medicina M. Bachmann in Kurt Stöger iz Innsbrucka, oba člana Akademskega Alpenkluba v Innsbrucku premagala severno steno v smeri Schmid-Krebs z dvema bivačoma. Rebitsch, eden od najboljših poznavalcev te stene, pravi, da se to dejanje lahko šteje med največja alpinistična dejanja. Oba medicina sta naskočila steno, ne da bi si delala reklamo, marveč sta se, v slogu pionirjev, ves čas zanesla sama nase.

Georges Kogan, znan francoski alpinist, eden od slavnih zmagovalcev Nevada Alpamaya, je 8. dec. 1951 nenadoma umrl. Član francoske ekspedicije v Patagonijo Jacques Poincenot

se je 28. dec. 1951 pri preiskovanju področja Cerro Fitz Roya smrtno ponesrečil. Bil je eden najboljših francoskih plezalcev, star komaj 27 let. Preplezal je tudi Point Walker v Grandes Jorasses in sev. vzhodno steno Badile.

Heini Harrer je iz Indije prišel v Graz. Ostal bo uradnik tibetanske vlade, napisal pa bo v Grazu knjigo o svojih doživljajih v Tibetu. Iz Tibeta je prinesel 5000 fotografij. Njegov famozni beg iz Dehra Dum v Lhaso je trajal skoro dve leti. V Lhaso je prišel 15. jan. 1946. Razume se, da so ga v Grazu in Gasteinu reporterji naravnost oblegali.

Francoska ekspedicija v Patagon-ske Ande je zabeležila izreden uspeh. 1. febr. 1952 sta stopila na vrh Cerro Fitz Roya Lionel Terray in Guido Magnone. Gora je visoka 3375 m. L. 1931 in 1932 je poskušal priti na mogočni granitni vrh p. de Agostini, l. 1937 pa Italijani pod vodstvom Bonacosse. 1948 in 1949 se je mudil tu argentinski Nemeč Zechner, a brez uspeha. Francozi torej pobirajo lavorike že tretje leto: l. 1950 Annapurno, l. 1951 Nevado Alpamayo, letos Cevro Fitz Roy. Govori se že o četrti francoski himalajski ekspediciji.

Švicarsko ekspedicijo v l. 1952 bodo vodili izkušeni René Dittert (1947 v Garhvalu, 1949 Pyramid Peak, 1950 Abi Gamin), zdravnik dr. E. Wys-Dunant (1949 v Nepalski Himalaji) in André Roch (1939 Dunagiri, 1947 Garhval). Ostali so znani švicarski plezalci in vodniki Lambert, Flory, Hofstetter, Asper in Aubert.

O plazovih poročajo že antični zgodovinarji. Tako Silius, ki opisuje Hanibalov pohod čez Mont Cenis (ali Mali Sv. Bernard) l. 218 st. e. Grški geograf Strabo omenja lavine (beseda pride iz latinske besede labina) na Kavkazu in nasvetuje potnikom za potovanje po snežnih pobočjih dolge palice, po katerih jih bodo reševalci lažje našli. Iz zgodnjega srednjega veka l. 914 n. e. imamo poročilo o plazu pri Heiligenblutu, ki je pobral danskega vojaškega najemnika Bricciusa na poti iz Rima. L. 1385 je na Arlbergu ustanovljeno gostišče Sv. Krištofa za pomoč ponesrečencev v plazovih. L. 1438 nam andaluzijski vitez Pero Tafur poroča, da vojaki s streljanjem prožijo plazove, da se osvobode ne-

varnosti na gorskih stezah. V novem veku so seveda poročila o plazovih in nesrečah zaradi njih vse bolj pogosta. L. 1931 je bila v Švici ustanovljena komisija za preučevanje snega in plazov. Najštevilnejše smrtne žrtve plazov je požela alpska fronta v prvi svetovni vojni.

Hohenstein je ime plezalnemu vrtu v severni Nemčiji. Dr. Ernest Müller poroča, da so v 300 m dolgi in 60 m visoki pečini možne vaje za vse težavnostne stopnje. Plezalni vrtci so posebno važni za kraje, ki so od gora zelo oddaljeni.

To Buno (= gora, ὁ βουνός) je glasilo grškega planinstva. Izhaja v Atenah kot ekdosis elleniku oreibatiku sindesmu (izdanje grške planinske zveze). V letošnji številki 1—2 prinaša uvodni članek o olimpijski moralni, sicer pa v bulletinski obliki priobča najrazličnejše novice iz Grčije in Evrope.

Nos Montagnes — Unsere Berge — Le nostre vette — Nossas Muntagnas, 31. letnik, št. 310 in 311 (februar, marec 1952) je revija švicarskega ženskega alpskega društva (Club Suisse de Femmes Alpinistes), prinaša članek o gorskem podzemskem svetu, o divjačini pozimi v globokem snegu, opis ture v Claride in Tödi, o razsemenjevanju rastlin in pismo iz Sierra Nevada; dalje opisuje Tom Longstaff Mount Assiniboine, kanadski Matter-

horn. Opis je vzet iz Longstaffove knjige Ein Alpinist in aller Welt (Orell Füssli Verlag, Zürich). Prijeten opis vsebuje »Nočni izprehod na Lägeren«, gorski flori je posvečen daljši spis, sicer pa zavzema velik del revije informativni in objavnih del.

Österreichische Alpenzeitung, 70. letnik, št. 1—2 1952, prinaša Walcherjev opis vzpona preko severnega grebena Pizzo Scalina v Bernini. Najimenitnejši donesek pa je dr. Karla Prusika razprava o dveh vozlih, z nazornimi risbami in zapisek o vozlu z vponko. Otto Schuster pa se ukvarja s problemom, ki naj naletijo po vseh starejših planinskih društvih, o nazadovanju planinskega gibanja, o krizi, ki so jo povzročile povojne spremembe materialnega in moralnega značaja. Ker smo imeli tudi pri nas podobne polemike, z zanimanjem pričakujemo nadaljevanje diskusije, ki jo revija odvarja s pripombo, da se s Schusterjevo kritiko povsem ne strinja. Ostali del revije zavzemajo nekrologi, zapiski, kronika in bibliografija.

Shiptonova ekspedicija l. 1951 je glavna snov prve letošnje številke Bergsteigerja. O njenih izsledkih je napisal daljšo razpravo tudi prof. dr. G. O. Dyhrenfurth; dr. Hans Winter pa razpravlja o problemu zmrzlin, upoštevajoč tudi izkušnje nemške vojne medicine v ruskih zimah v zadnji vojni.

PLANINSKI VESTNIK RAZPISUJE

ODKUPNI NATEČAJ

PLANINSKIH IN POKRAJINSKIH FOTOGRAFIJ

Upoštevali se bodo samo novi, še ne objavljeni slikoviti posnetki v u metniški izvršbi, sposobni za tiskovno reprodukcijo.

Format 18 × 24 cm do 30 × 40 cm

Vposlane slike bodo brezprizivno odbrane v odkup po žiriji, katero sestavljajo tovariši: Gliha Maks, Ogorelec Ivan, Michieli inž. Lujo, Pfeifer Marjan, Ravnik prof. Janko.

Za odkup določeni zneski so:

I. ocena 1 à 5000.— din

II. ocena 2 à 3000.— din

III. ocena 5 à 2000.— din

in 10 nadaljnjih à 1000.— din ter 10 à 500.— din.

Z odkupom pridobi Planinski Vestnik tudi pravico za publiciranje.

Vsaka fotografija naj nosi ime avtorja z naslovom in označbo motiva.

Rok za predložitev fotografij: 15. oktober 1952.

Slike je dostaviti Planinski zvezi Slovenije Ljubljana, Likozarjeva ulica.

Vposlanim fotografijam se bo posvečala vsa pažnja.

Vsak udeleženec lahko predloži do 6 slik v poljubni tehniki.

Slike, ki ne bodo odkupljene, se vrnejo frankirane do 30. novembra 1952 na avtorjev naslov.

